

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Методика обліку розрахунків за кредитами та аналіз
кредитоспроможності»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Гордієнко Л. В.
Керівник: Мокієнко Т. В.
Рецензент: Черниш М. Р.

Полтава - 2022 року

ЗМІСТ

ст.

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Економічний зміст, класифікація кредитів

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КРЕДИТІВ БАНКУ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

2.2. Облік кредитів банку, інших позикових коштів та відображення інформації у звітності

2.3. Податкові аспекти обліку кредитних операцій

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

3.2. Розрахунок фінансових коефіцієнтів, інтегрального показника фінансового стану та визначення класу кредитоспроможності підприємства

3.3. Оцінювання ймовірності дефолту боржника-юридичної особи

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних кризових умовах комерційні банки визначаються пониженою кредитною активністю, що спричиняє скороченням капіталу в результаті підвищення обсягу витрат на формування резервів та необхідністю докапіталізації, зростанням рівня вимог регулятора до системи оцінки кредитних ризиків потенційних боржників, погіршенням платіжної дисципліни позичальників.

Надто ризикована кредитна політика комерційного банку є однією з однією з передумов, що призводить до його банкрутства. В нелегких сучасних реаліях вітчизняні банки мають повсякчас вдосконалювати стратегію та тактику своєї кредитної діяльності.

На сучасному етапі вітчизняної економіки, кредитування сільськогосподарських підприємств викликає ряд проблемних моментів. Сезонний розрив між вкладенням і надходженням коштів у сфері сільського господарства, безперервність процесів відтворення, часта зміна вартостей на ринку товарної сільськогосподарської продукції, підвищена необхідність в обігових засобах, надають кредитуванню левову частку при поповненні фінансових ресурсів аграрних підприємств.

Залучення кредитних ресурсів для фінансування господарської діяльності господарюючих суб'єктів виступає чи не єдиною альтернативою з ситуації, яка сьогодні має місце в Україні. Отже, операційна діяльність підприємства, тобто та діяльність, заради якої було створено господарюючий суб'єкт, є практично неможливою без залучення фінансових ресурсів, що викликає зміни у фінансовій діяльності.

Проблемні аспекти та нюанси теорії та методики обліку, а також та оцінки кредитоспроможності позичальника досліджували провідні іноземні та вітчизняні вчені: Е. Альтман, А. Бітті, Т. Васильєва, Е. Ваухем, В. Вітлінський, Н. Внукова, В. Галасюк, Л. Гапенські, Т. Андрушків, А. Герасимович, В. Гордополов, Е. Брігхем, Д. Гелей, А. Єпіфанов, І. Замула,

Ф. Захер, Т. Карлін, М. Кроухі, А. Крутова, О. Васюренко, О. Лаврушин, А. Макмін, та інші.

Проте, існує об'єктивна потреба у формуванні та подальшому висвітленні методологічного механізму аналізу рівня кредитоспроможності позичальника, удосконаленні його методичного забезпечення в напрямку врахування вітчизняної практики роботи банківської системи та прогресивних іноземних методик.

Актуальність і недостатнє наукове дослідження кола питань сучасних банківських механізмів кредитування аграрних товаровиробників визначили вибір теми, мету і завдання дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у вивченні сутності кредитування та порядку надання кредитів підприємствам, вивченні відображення в обліку порядку залучення та погашення кредитних коштів. Окреслена мета дає можливість визначити завдання представленої дипломної роботи:

- дати визначення кредитів та розглянути їх класифікацію;
- дослідити порядок залучення банківських кредитів;
- дати коротку характеристику та розглянути облікову політику суб'єкта господарювання;
- дослідити особливості відображення в первинному, синтетичному та аналітичному обліку кредитів банків;
- здійснити глибокий аналіз діяльності досліджуваного підприємства;
- провести аналіз величини позикових та залучених коштів підприємства;
- здійснити оцінку кредитоспроможності досліджуваного підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є визначення сутності, видів та особливостей обліку кредитів сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних проблем, пов'язаних з особливостями залучення та обліком

кредитування на ТОВ «XXX» Полтавського району.

Методологічною основою дослідження є використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. У ході дослідження використано методи:

- індукції та дедукції – для накопичення й узагальнення інформації з бухгалтерського обліку кредитних операцій;
- статистичне спостереження та економічний аналіз – для оцінки фактичного стану об'єкта дослідження;
- історичний та логічний - забезпечили вивчення розвитку бухгалтерського обліку кредитних операцій;
- бібліографічний аналіз дає змогу виявити найактуальніші питання бухгалтерського обліку кредитних операцій та аналізу кредиторської заборгованості дослідженнях вітчизняних авторів;
- порівняльно-правовий метод використано для встановлення рівня розвиненості вітчизняного та міжнародного законодавства у сфері регулювання обліку короткострокових та довгострокових кредитів.

Інформаційною базою дослідження є:

- наукові джерела (монографії, наукові статті, доповіді вітчизняних вчених з проблем розвитку бухгалтерського обліку);
- офіційні документи (нормативні документи України з питань ведення бухгалтерського обліку, матеріали органів законодавчої та виконавчої влади);
- фінансова та статистична звітність ТОВ «XXX»;
- довідкові та інформаційні видання професійних бухгалтерських організацій, електронні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та впровадженні практичних рекомендацій щодо вирішення комплексу питань бухгалтерського обліку кредитних операцій та аналізу кредиторської заборгованості. Основні положення наукової новизни полягають в наступному:

- систематизовано теоретичні засади сутності та видів кредитів з відповідним узагальненням;
- виявлено та узагальнено проблеми банківської кредитування;
- виявлено аспекти уточнення змісту наказу про облікову політику щодо зобов'язань;
- розроблено графік документообігу для підприємства з метою підвищення якості робіт на відповідній ділянці облікового процесу;
- виявлено переваги електронного документування операцій з банківськими кредитами.

Практичне значення одержаних результатів полягає розроблені в роботі рекомендації та пропозиції, що направлені на поліпшення методики обліку кредитних операцій і аналізу кредиторської заборгованості діяльності, які можуть бути впроваджені в господарську діяльність ТОВ «ХХХ».

Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Підсумки наукового дослідження доповідались, обговорювались автором й одержали схвалення на засіданні кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету, науково-практичній конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик (м. Полтава, 2022 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (м. Полтава, 27 жовтня 2022 р.)

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,18 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Економічний зміст, класифікація кредитів

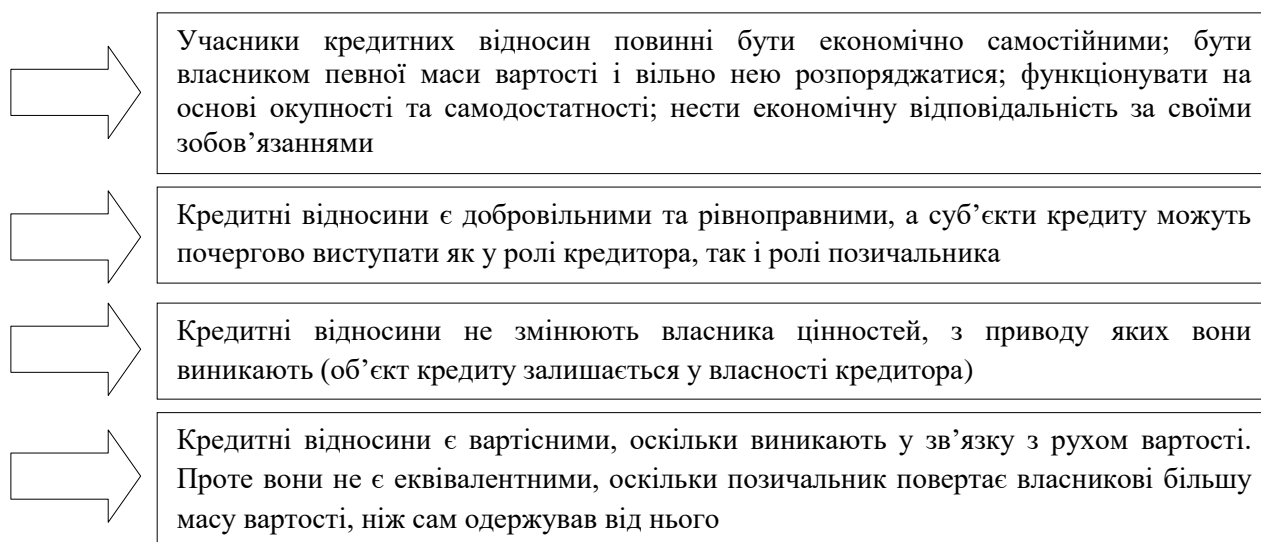
Для ефективного функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта і підтримки його фінансового стану на відносно стабільному рівні, виникає потреба в забезпеченості фінансових ресурсів в достатньому обсязі, але практична сторона свідчить, що у випадку недостатності власного капіталу, виникає необхідність в залученні коштів із сторони.

Кредит як економічна категорія є видом суспільних правовідносин, що викликає рух коштів на умовах зворотності. Кредит може виступати в різних формах (зокрема, в товарній і грошовій). У товарній формі кредитне зобов'язання має на меті передачу в користування вартості у вигляді конкретної речі, що мають характерні ознака ознаками. В сучасному світі, питома вага позик носить грошову форму.

Кредит як особлива форма вартісних правовідносин з'являється у випадку, коли вільна вартість, у одного господарюючого суб'єкта, використовуватися в господарських (позикових, кредитних) угодах. Через це ця вартість вільних коштів переходить до іншого господарюючого суб'єкту, що має необхідність в додаткових коштах, і має змогу працювати в рамках розширеного відтворення [53].

Кредит - це побудований на довірі специфічний тип правовідносин, що утворюються між кредитором (тим, хто позичає) і позичальником з нагоди залучення тимчасово вільних коштів та використання їх з використанням ряду принципів.

В даному тлумаченні дефініції розкривається сутність, принципи кредитування і характер кредитних відносин, що виникли (рис. 1.1).

Об'єктом кредитних відносин в умовах ринкової економіки переважно виступають гроші. Проте кредит від грошей відрізняється такими рисами:

- у них різний склад суб'єктів – носіїв відповідно грошових та кредитних відносин: у першому випадку ними є продавець і покупець, а у другому – кредитор і позичальник;
- к них різний характер руху вартості (еквівалентне та нееквівалентне переміщення вартості);
- у них різне суспільне призначення в процесі відтворення (гроші забезпечують реалізацію споживчої вартості; кредит – тимчасові потреби в додаткових коштах);
- кредит є більш «вузькою» категорією, ніж гроші;
- рух грошей завжди супроводжується зміною власника відповідної вартості представленої грошима. При кредитному переміщенні вартості власником її завжди залишається кредитор.

Ознаки кредиту в ринковій економіці

- позичальниками, як правило, виступають суб'єкти господарювання, а кредиторами – переважно банківські установи;
- гроші надані в позику, використовуються позичальником як капітал (на потреби виробництва);
- джерелом позикового відсотка є прибуток на позичені кошти;
- кредит використовується як механізм перерозподілу капіталів у суспільному виробництві та вирівнювання норми прибутку

Рис. 1.1. Риса та характерні ознаки кредитних відносин

Тому дефініція «кредит» більш широке ніж поняття позички, оскільки має на меті, не лише факт видачі останньої, а її певний ряд відносин між сторонами-учасниками, що виникають у зв'язку з подальшою оплатою боргу, у випадку виникнення претензій – їх вирішення,

Кредит виконує такі функції (табл. 1.1): перерозподільну функцію;

функцію забезпечення потреб обігу у платіжних засобах; контрольну функцію; функцію капіталізації вільних грошових коштів [59].

Таблиця 1.1

Характеристика функцій кредиту

Функція	Характеристика функції
Перерозподільна	перерозподільна функція ґрунтується на суті кредиту, як форми зворотного руху вартості та тій ролі, яку виконує кредит в економічній системі, тобто у переміщенні грошових коштів між окремими суб'єктами на умовах повернення, строковості і платності.
Функція забезпечення потреб обігу у платіжних засобах	Функцію забезпечення потреб обігу у платіжних засобах називають ще функцією заміщення та емісійною функцією. В цій функції кредит створює необхідні умови для ефективного регулювання грошового обігу.
Контрольна функція	Контрольна функція кредиту забезпечує контроль за дотриманням умов та принципів надання кредиту з боку суб'єктів кредитної угоди.
Функція капіталізації вільних грошових коштів	Функція капіталізації вільних грошових коштів пов'язана з трансформацією вільних грошових коштів у вартість, що дає доход, тобто у позичковий капітал.

Основними, найвизначнішими вважаються такі принципи кредитування: цільове призначення кредиту; строковість кредиту; повернення позичальником коштів кредиту в повному обсязі; платність користування коштами кредиту. Характеристику принципів банківського кредитування подано в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Принципи банківського кредитування

Принцип	Основний зміст
1	2
Строковості повернення	позичка має бути повернена позичальником банку в заздалегідь обумовлений строк, тобто він конкретизує повернення кредиту в певний час. Від дотримання принципу строковості повернення кредиту залежить можливість надання нових позичок, оскільки одним із ресурсів кредитування є повернені позички.
Забезпеченості позичок	проти заборгованості за позичками, яка відображається в пасиві балансу клієнта-боржника, має бути певне майно (товари або цінні папери), яке враховується в активі його балансу або зобов'язання третьої особи погасити борг банку. Деякі кредити можуть надаватися і без забезпечення, якщо банк на це дає свою згоду.
Повернення кредиту	відповідно до умов кредитного договору позичальник зобов'язується в обумовлений термін повернути позичені кошти в повному обсязі, включаючи плату за користування ресурсів та всі можливі нараховані штрафні санкції.

Продовж. табл. 1.2

1	2
Платності	віддача позикових коштів здійснюється на визначених кредитним договором умовах оплати банку процентного доходу за користування кредитними ресурсами. Вартість, надана кредиторам у позичку, має зростати, створюючи його прибуток. Зазначений прибуток кредитора у вигляді позичкового відсотка і є платою позичальника за надану йому в тимчасове користування позичку.
Територіальності	при кредитуванні використовується територіальний принцип, згідно з яким рішення про видачу кредиту приймається на уповноваженому рівні, а виконання рішення здійснюється на локальному рівні в підрозділах банку.
Цільового використання	цільове кредитування передбачає наявність об'єкта, мети або предмета кредитування, тобто того, заради чого й виникають кредитні відносини між банком та позичальником. Це купівля товарів довгострокового користування, транспортних засобів; товарів народного споживання; цільові потреби; будівництво; купівля будинків, квартир; тощо.

Таким чином, виходячи із даних табл. 1.2 можемо зробити висновок, що у принципах кредитування висвітлюються стійкі надійні банківські орієнтири, взаємозв'язки всього кредитного процесу.

Так, дослідження наукової літератури свідчать про те, що на практиці підприємства використовують різноманітні види та форми кредитів (рис. 1.2), в залежності від умов та можливостей залучення.

Кредит видається лише після заключення кредитного договору.

Банківські кредити можна поділити на види, виокремлюючи такі ознаки, що представлені на рис. 1.2.

Усі питання, що виникають з наданням позик, фінансові установи провадять на договірній основі. Вивчаючи зміст кредитної угоди, варто звертати багато увагу на права й обов'язки сторін, що вступають у правовідносини [63].

У додатку А послідовність виконання робіт щодо одержання позики, а також визначено основні акценти, на які необхідно звертати увагу учасникам правовідносин.

Як було визначено раніше, основним різновидом фінансових кредитів є банківський кредит, що може видаватися господарюючим суб'єктам в

тимчасове користування на певних умовах, що передбачаються укладеним договором.

Погляди різних авторів щодо тлумачення та кількості стадій кредитного процесу, управління якими банк повинен ретельно організувати, відрізняються [59].

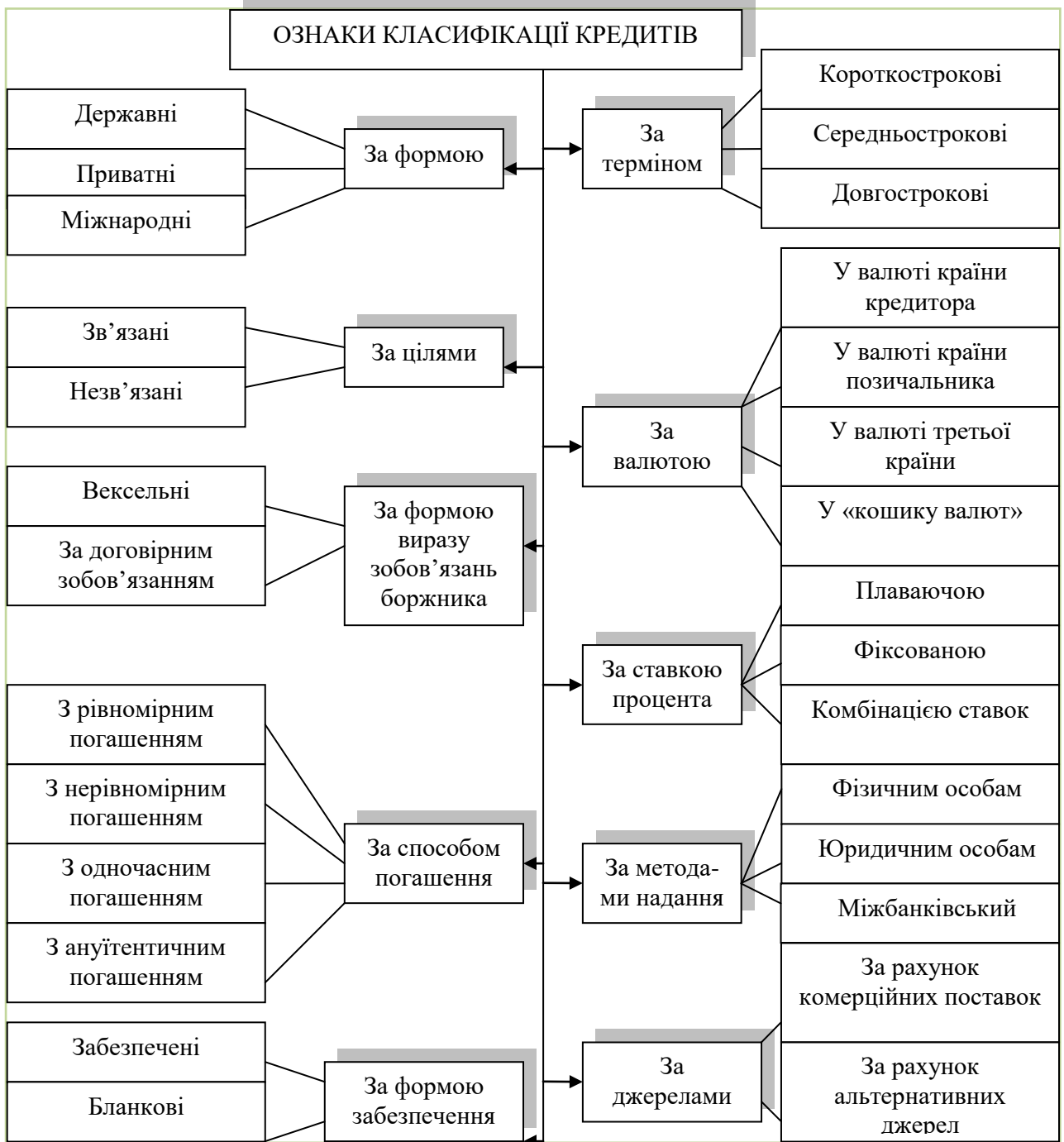
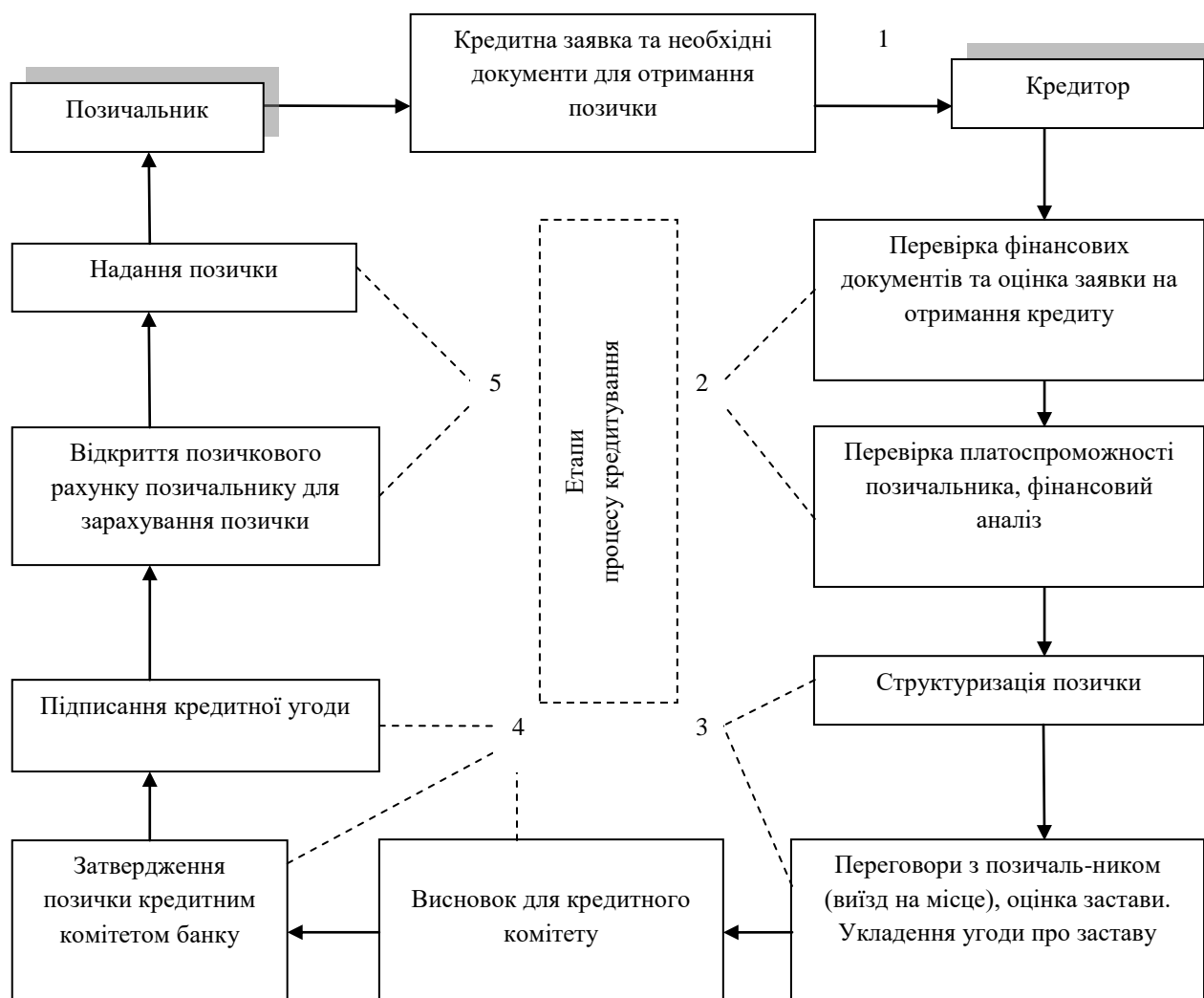

Рис. 1.2. Критерії класифікації і види кредиту

Повернення кредиту і нарахованих за ним процентів проводиться,

найчастіше, позичальником з поточного (розрахункового) рахунка. Так, дослідження наукової літератури свідчать про те, що на практиці господарюючі суб'єкти користуються різними видами та формами кредитів (рис. 1.3).

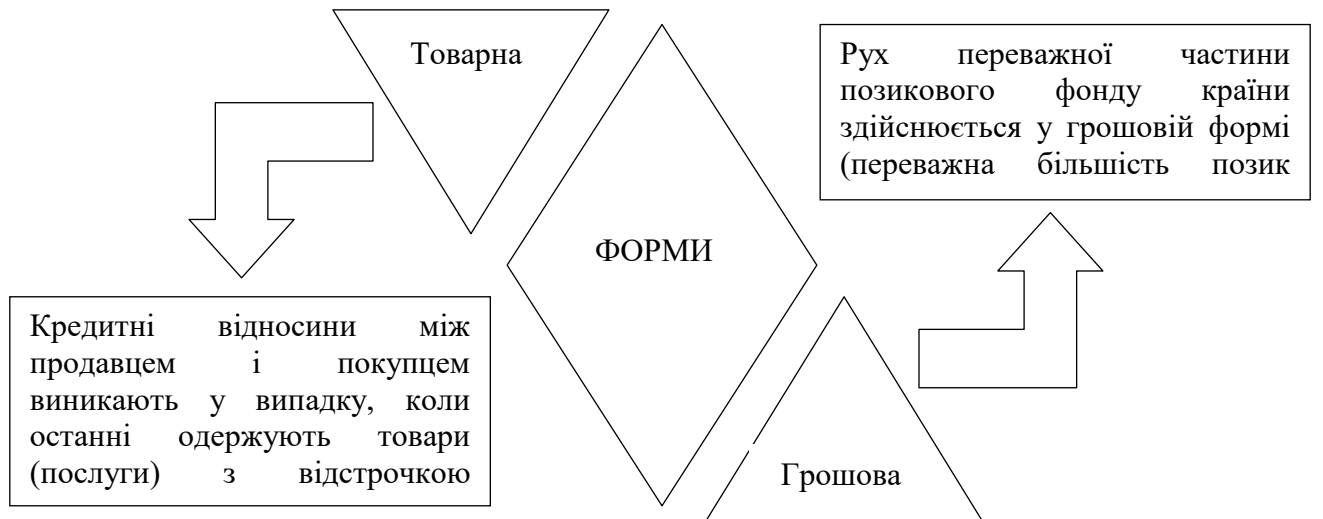
На нашу думку, доцільно виділити такі основні етапи кредитування, що подані в рис. 1.4.

* Цифри позначають етапи процесу кредитування

Рис. 1.4. Порядок надання кредиту

Щоб отримати позику позичальник перш за все, звертається до фінансової установи для здійснення попередніх перемовин. Такі попередні перемовини можуть бути як особисті так і за допомогою засобів зв'язку

Споживчий
 Це кредит, який надається юридичним чи фізичним особам на споживчі цілі. Він може надаватися банками та іншими кредитними установами небанківського типу, а також юридичними чи фізичними особами

Міжгосподарський
 Це кредит, який існує між функціональними суб'єктами господарювання. Його різновидом є комерційний кредит, дебіторська заборгованість, лізинг і аванси покупців, облігаційні позики підприємств

Банківський
 Надається банками, як правило, у грошовій формі. Банки можуть виступати не тільки кредиторами, а й позичальниками

ВИДИ КРЕДИТУ

Державний
 Надається юридичними та фізичними особами держави. Може бути зовнішнім та внутрішнім

Міжнародний
 Це переміщення позикового капіталу з однієї країни в іншу. Суб'єктами міжнародного кредиту виступають банки, фірми, держава, міжнародні валютно-фінансові організації

Особистий (приватний)
 Суб'єктом кредитних відносин є фізична особа. Об'єктом кредиту можуть бути гроші, товари і послуги

Консорціумний
 Надається позичальнику банківським консорціумом для кредитування однієї, але великої угоди в національній або іноземній валюті

Іпотечний
 Особливий вид економічних відносин з приводу надання кредитів під заставу виключно нерухомого майна

Рис. 1.3. Форми та види кредитів

Під час перемовин, особа, від підприємства, що здійснює перемовини, має з'ясувати основні умови щодо отримання позики, строки, на які можна отримати кредит, рівень відсоткових ставок, порядок погашення «тіла» кредиту та відсотків, перелік різних документів, що потрібно представити фінансовій установі. Після проведених перемовин, визначається ймовірність отримання кредиту та ухвалюється висновок про можливість продовження подальших перемовин з обраною фінансовою установою.

У випадку, коли попередні перемовини вдалі, фінансові служби господарюючого суб'єкта мають підготувати пакет документів, що необхідні для подальшого розгляду справи про отримання позики.

Перелік документів, що подається, кожна фінансова установа визначає у відповідності до обраної ним методики оцінки кредитоспроможності позичальника та інших потреб користувачів інформацією. З цього випливає, що кожна фінансова установа має право затребувати від потенційного позичальника свій специфічний перелік документів.

Типовий список, необхідних для одержання позики, документів представлено в додатку Б.

Найчастіше, під час отримання кредиту має бути відкритий рахунок в фінансовій установі, що виступає кредитором. При цьому надається типовий пакет документів, необхідних для відкриття такого рахунка.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Національний рівень регламентації оцінки кредитоспроможності позичальника також представлений чинною Постановою Правління НБУ про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями № 351 від 30.06.2020 р. [56].

Щодо запровадження Положення № 351, варто зазначити його

несвоєчасність, оскільки логічним кроком при його використанні є збільшення витрат банків на резервування, що потребує додаткової капіталізації, яку в умовах девальвації реалізувати досить складно. З одного боку, це сприятиме очищенню банківської системи та підвищенню стійкості банків, з іншого, загальмує процес відновлення кредитування.

Оскільки при оцінці позичальника на індивідуальній основі, крім оцінки фінансового стану позичальника, введено ще 27 додаткових факторів, які знижують клас позичальника до рівня дефолтного та 7 факторів – до рівня переддефолтного [49].

Проведена оцінка сучасного стану нормативної регламентації (нормативно-правового забезпечення) оцінки аналізу кредитоспроможності позичальника дозволяє виокремити низку недоліків, які потребують усунення. Сформованими вимогами до удосконалення нормативної регламентації оцінки кредитоспроможності є такі:

- 1) гармонізація законодавства, що регламентує банківську діяльність та кредитний процес, з іншими актами суміжних галузей права;
- 2) імплементація міжнародних стандартів у вітчизняне законодавство має відбуватися з урахуванням національних традицій ведення банківської справи;
- 3) формування окремого закону «Про банківський кредит», що регламентуватиме порядок видачі кредиту, механізм оцінки кредитоспроможності, моніторинг та супровід кредиту, контроль за цільовим використанням кредитних коштів, форми та способи управління кредитним ризиком.

В останні роки в країні спостерігається криза банківської системи. Найбільш значними проблемами банківського кредитування суб'єктів господарювання в Україні є: надто високі кредитні відсотки; нестабільність фінансової і політичної системи країни; не вигідні умови кредитних угод для позичальників; проблеми недосконалого та непостійного законодавства; досить довга процедура розгляду та отримання кредиту тощо.

Проте проблеми, які стоять перед українськими банками, не є неподоланими. Вони потребують лише якісної спільної роботи органів державної влади та самих комерційних банків. Професіоналізм і накопичений практичний досвід більшої частини теперішніх працівників банківської сфери дозволяють сподіватися, що з часом в Україні сформується повноцінна банківська система, яка буде здійснювати сприяння активному ринковому розвитку економіки країни.

Крім того, є необхідним впровадження нових банківських послуг та поліпшення якості і збільшення кількості уже існуючих.

Система взаємовідносин між підприємствами і банками повинна вирішити дані проблематичні аспекти:

1) стандарти бухгалтерського обліку і фінансова звітність не тільки в банківській системі, але й в інших секторах економіки повинні наблизитися до міжнародних стандартів;

2) необхідно змінити правила вимог погашення заборгованості за банківськими кредитами;

3) потрібно удосконалити інститут застави, коли мова йде про зміну правил роботи із заставою при банкрутстві підприємства;

4) переробити правила вимог застави при звичайному невиконанні зобов'язань, коли це не стосується банкрутства підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК КРЕДИТІВ БАНКУ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «ХХХ», іменуємо в подальшому «Товариство», зареєстроване Виконкомом Полтавської міської Ради Розпорядженням № 46-8 від 09 черв. 2000 р., створене на підставі Законів України «Про підприємництво», «Про власність», «Про підприємства в Україні» і «Про господарські товариства», а також на основі Договору про заснування Товариства.

Статутний капітал Товариства складається з вартості вкладів його учасників. Розмір статутного капіталу становить 14000 гривень.

Діяльність ТОВ «ХХХ» може бути припинена шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, розділу, виділення, перетворення) або ліквідації. Джерелом формування майна Товариства є: майно (майнові права), передане йому Учасниками (Засновниками) у власність, як вклад до Статутного (складеного) капіталу; доходи Товариства від реалізації продукції (товарів, послуг); надходження від продажу (здачі в оренду, найом, суборенду тощо) майна; іноземні та інші інвестиції згідно чинного законодавства; безоплатні та благодійні внески, пожертвування юридичних та фізичних осіб.

У табл. 2.1 наведені основні показники економічного потенціалу, результатів та ефективності діяльності ТОВ «ХХХ» за 2019 - 2021рр. Для їхнього розрахунку використана інформація фінансової звітності підприємства (додатки В, Г, Д).

Отже, в 2021 р. порівняно з 2019 р. середньорічна чисельність працівників зросла на 34,8 %, а середньорічна вартість основних засобів – на 17,6 %, що свідчить про нарощування виробничого потенціалу підприємства.

Таблиця 2.1

**Основні показники економічного потенціалу та результатів діяльності
ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.**

Показник	Роки			2021 р. у % до 2019 р.
	2019	2020	2021	
Середньорічна чисельність працівників, осіб	112	167	151	134,8
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	174236	197665	204934	117,6
Коефіцієнт зносу основних засобів (на кінець року)	0,253	0,351	0,414	163,6
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	120327	174769	245543	в 2,0 р. б.
з них: оборотні виробничі фонди	28525	49124	81275	в 2,8 р. б.
фонди обігу	91802	125645	164268	178,9
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,191	0,546	0,931	78,2
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	95394	228679	363548	в 3,8 р.б.
Чистий прибуток, тис. грн	15386	18069	165965	в 10,8 р.б.
Рентабельність діяльності, %	11,7	16,6	8,5	72,6
Гроші та їх еквіваленти (на кінець року), тис. грн	8	239	326	в 40,8 р.б.
Коефіцієнт платоспроможності	0,000	0,001	0,001	в 24,7 р.б.
Коефіцієнт автономії	0,406	0,345	0,475	116,9

Водночас рівень зношеності основних засобів зріс на 63,6 %: із 25,3 % у 2019 р. до 41,4 % у 2021 р. Середньорічна вартість оборотних активів збільшилася у 2 рази, в тому числі оборотні виробничі фонди зросли в 2,8 рази, а фонди обігу – на 78,9 %, що призвело до суттєвих змін у структурі оборотного капіталу на користь майнових ресурсів. На сповільнення оборотності оборотних активів вказує зменшення відповідного коефіцієнта на 21,8 %.

Незважаючи на збільшення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в 3,8 рази, випереджальне зростання витрат зумовило збільшення чистого прибутку в 2021 р. порівняно з 2019 р. лише на 15,0 %, а рентабельність господарської діяльності знизилася з 11,7 до 8,5 %. Визначальним фактором зростання коефіцієнта платоспроможності з 0,000 до 0,001 стало зростання грошей та їх еквівалентів із 8 до 326 тис. грн, або більш ніж у 40 разів. Зростання коефіцієнта автономії з 0,406 у 2019 р. до 0,475 у 2021 р. свідчить про позитивну динаміку фінансової стійкості

підприємства за критерієм забезпеченості власним капіталом.

Таким чином, ТОВ «XXX» створене та діє у відповідності до чинного законодавства з метою одержання прибутку шляхом здійснення різних видів діяльності. Товариство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, складає і подає статистичну інформацію та адміністративні дані у порядку, встановленому законодавством.

Товариство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, складає і подає статистичну інформацію та адміністративні дані у порядку, встановленому законодавством.

Розглянемо функції (повноваження) облікових працівників Чисельність бухгалтерії товариства з обмеженою відповідальністю «XXX» становить шість осіб (рис. 2.1).

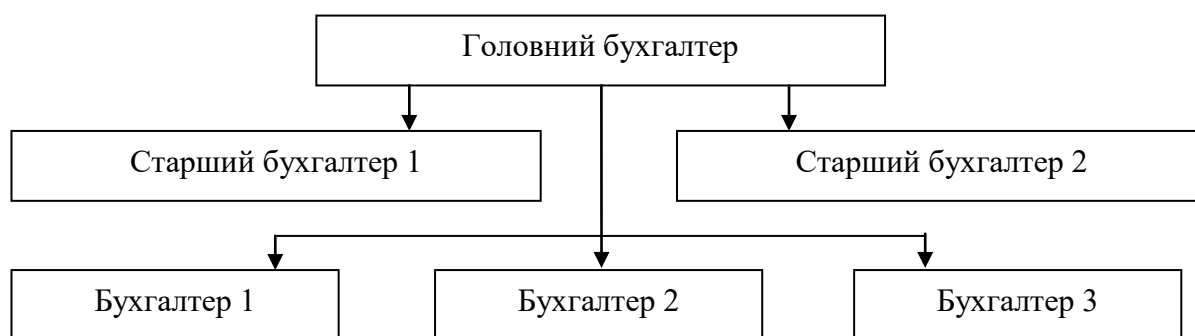

Рис. 2.1. Структура бухгалтерії ТОВ «XXX»

Розглянемо функції (повноваження) облікових працівників:

- головний бухгалтер: здійснює контроль працівників бухгалтерії; реєструє податкові накладні;

- старший бухгалтер 1: ведення обліку операцій з внутрішнього переміщення ТМЦ; облік витрат виробництва; опрацювання авансових звітів;

- старший бухгалтер 2: організація договірних правовідносин з постачальниками та підрядниками; облік палива та організація роботи з путівками подорожніми листами;

- бухгалтер 1: облік операцій на рахунках в банках; облік податків та обов'язкових платежів;

- бухгалтер 2: здійснює документальне оформлення та облікове відображення операцій з реалізації продукції; здійснює організацію автомобільних перевезень власним автотранспортом;

- бухгалтер 3: здійснює облік праці та її оплати.

Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [51]. У наказі «Про облікову політику» у ТОВ «XXX» зазначається, що головному бухгалтеру необхідно забезпечити додержання на підприємстві єдиних методологічних принципів ведення бухгалтерського обліку на основі застосування журнально-ордерної системи обліку.

Облікова політика ТОВ «XXX» розробляється на багато років й може змінюватись лише у випадках наведених на рис 2.2.

Рис 2.2. Випадки зміни облікової політики на підприємстві

В Наказі про облікову політику підприємства повинні врегульовуватись питання відображення з обліку зобов'язань, якими є:

- 1) види резервів;
- 2) порядок та основні джерела формування і напрями використання резервів;
- 3) зазначення строків проведення інвентаризації зобов'язань підприємства;
- 4) бухгалтерські документи з обліку кредиторської заборгованості та

графік документообігу;

5) процедури контролю цільового фінансування, коштів резервів і фондів, контроль за правильністю розрахунків з кредиторами.

Елементи облікової політики щодо обліку зобов'язань представлено у додатку Є.

Графік документообігу – це затверджений порядок обробки інформації, що зазначена в первинних документах, який регламентує строки складання, надання та обробки первинних документів; визначає перелік документів, час їх просування та обробки, посадових осіб, відповідальних за складання документів, порядок передачі документів до бухгалтерії, термін обробки і проходження документів всередині облікового відділу і завершення всіх робіт за звітний період до складання бухгалтерського балансу та звітності (додаток Ж).

2.2. Облік кредитів банку, інших позикових коштів та відображення інформації у звітності

Відповідно до НП(С)БО 1 і НП(С)БО 11 банківські позики, що одержані господарюючим суб'єктом, визначаються як зобов'язання. Із метою обліку кредити прийнято ділити на два види [47, 48]:

- поточні - вони повинні бути погашені протягом 12 місяців із дати балансу чи протягом операційного циклу підприємства;
- довгострокові - строк їх погашення більше 12 місяців чи більше операційного циклу.

Всі довгострокові зобов'язання в НП(С)БО 11 розділені на чотири групи [48]: 1) кредити банків; 2) інші фінансові зобов'язання; 3) відстрочені податкові зобов'язання; 4) інші зобов'язання.

Таке групування довгострокових зобов'язань не відповідає тому групуванню, що дане в Плані рахунків, затвердженому на два місяці раніше

НП(С)БО 11.

Дуже важливим є питання визначення вартості зобов'язань, за якою вони відображаються в балансі. Особливо це стосується довгострокових зобов'язань, по яких нараховуються відсотки. В п. 10 НП(С)БО 11 з цього приводу сказано, що такі зобов'язання відображаються в балансі за теперішньою їхньою вартістю [48].

Отже, до довгострокових позикових коштів відносять: довгострокові кредити банків, операцій з довгостроковими вексями, операції з облігаціями та операції з фінансової оренди.

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку для обліку довгострокових кредитів передбачено рахунок 50 «Довгострокові позики». На рахунку 50 «Довгострокові позики» ведеться облік розрахунків за довгостроковими позиками банків та іншими залученими позиковими коштами у інших осіб, які не є поточним зобов'язанням.

Аналітичний облік на ТОВ «XXX» ведеться за кредиторами (банками) по кожній позиці окремо та відповідно до термінів їх погашення.

Розглянемо кореспонденцію рахунків з обліку довгострокових позик (довгострокових кредитів, операцій за облігаціями та фінансової оренди основних засобів) заборгованості в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових зобов'язань

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Зарахування довгострокових позик на поточні рахунки обліковується на рахунках	31	50	50000
Переведення короткострокових позик до складу довгострокових у зв'язку зі змінами умов кредитування обліковується	60	50	30000
За користування довгостроковими позиками банку нараховуються проценти, які включаються до складу фінансових витрат і обліковуються на рахунках	951	684	10080
Погашення довгострокових позик і процентів за ними	50	31	200800

Погашення довгострокових позик - це завжди дострокове погашення,

оскільки довгострокові - значить ті, що мають термін погашення, як мінімум, через дванадцять місяців, а якщо вони погашаються зараз, то, відповідно, це дострокове погашення. Це нехарактерна ситуація у взаєминах підприємства й кредитора. Більш характерним є погашення зобов'язань відповідно до умов договору кредитування (за графіком погашення).

А в цьому випадку ніякого погашення довгострокових зобов'язань не відбувається, вони переводяться спочатку в поточні зобов'язання, а потім погашаються в момент настання відповідної дати. До короткострокових позик відносяться: короткострокові кредити банків, операції з короткостроковими векселями, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями та розрахунки за нарахованими відсотками (орендні платежі).

Облік короткострокових кредитів банків ведеться на пасивному рахунку 60 «Короткострокові позики». За кредитом рахунку відображається отримання позики, а за дебетом рахунка 60 «Короткострокові позики» відображаються операції з погашення зобов'язань щодо позик, а також щодо переведення короткострокової позики в довгострокову в зв'язку зі змінами умов кредитування [50].

Кореспонденція рахунків з обліку короткострокових кредитів банку подано в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Відображення отримання та виплати короткострокового кредиту

ТОВ «XXX» Полтавського району

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Отримано на поточний рахунок підприємства короткострокову позику банку	311	601	50000
Нараховано відсотки за використання позики	951	684	1500
Відображено відсотки за використанні позики у складі фінансових результатів підприємства	792	951	1500
Сплачено відсотки за використання позики	684	311	1500
Погашено короткострокову позику банку	601	311	51500

Аналітичний облік короткострокових позик на ТОВ «XXX» здійснюється за кожною позикою.

Взаємозв'язок між синтетичним та аналітичним обліком позикових коштів подано в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Взаємозв'язок синтетичного та аналітичного обліку позикових коштів
ТОВ «XXX» Полтавського району**

Вид позикового капіталу	Синтетичний облік	Аналітичний облік
Кредити	в цілому за кредитами	за позикодавцями в розрізі кожного кредиту
Позики	в цілому за позиками	за позикодавцями в розрізі кожної позики
Лізинг	за валютою надання	за видами та термінами погашення
Факторинг	за видами факторингових послуг	за позикодавцями в розрізі кожної позики

Протягом досліджуваного періоду ТОВ «XXX» залучало кредитні ресурси. Короткострокові кредити залучалися на поповнення оборотних коштів, а довгострокові для придбання обладнання

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності визначено Національним Положенням (Стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [48].

Інформацію про стан кредиторської заборгованості представлено в II та III розділі пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання та забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення» відповідно, I розділі звіту про фінансові результати та звіті про рух грошових коштів (III. Рух коштів в результаті фінансової діяльності).

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Розглянемо відмінності в порядку відображення позикових та залучених коштів до та після національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Відображення інформації про кредити та інші позикові кошти у
фінансовій звітності**

Показник	Рахунок	Форма та рядок фінансової звітності
Довгострокові кредити банків	50	Ф. 1., р. 1510
Короткострокові кредити банків	60	Ф. 1., р. 1600
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	61	Ф. 1., р. 1610
Фінансові витрати	951	Ф.2, р. 2250
Отримання та погашення позик		Ф. 3, р. 3305,3350 (прямим методом)
		Ф. 3, р. 3305 (гр. 3), 3350 (гр. 4) (непрямим методом)

В існуючих Примітках до фінансової звітності наведені роз'яснення тільки стосовно такого виду зобов'язань, як забезпечення. Окремий розділ у Примітках призначено для наведення інформації стосовно дебіторської заборгованості з зазначенням строків її погашення.

Стосовно довгострокових і поточних зобов'язань такої інформації у Примітках до фінансової звітності немає.

У Примітках до фінансової звітності повинна відображатись інформація відносно виникнення, існування та погашення зобов'язань, витрат, які можуть бути з ними пов'язані. У Примітках до фінансової звітності необхідно наводити таку інформацію щодо поточних зобов'язань:

- суми та строки погашення поточних зобов'язань;
- суми та строки погашення зобов'язань, які були перекласифіковані (виключені зі складу поточних зобов'язань) з обґрунтуванням причин такого виключення;
- перелік і суттєві суми зобов'язань, включених до складу статті балансу «Інші поточні зобов'язання».

2.3. Податкові аспекти обліку кредитних операцій

За даними Головного управління ДПС у м. Києві зазначено, що у разі, якщо сторони укладають договори купівлі-продажу на умовах товарного кредиту, що передбачає відстрочення остаточних розрахунків на визначений строк та під процент, то незалежно від наявності боргового інструменту та форми розрахунків за такі товари база оподаткування ПДВ у продавця таких товарів (робіт, послуг) визначається виходячи з договірної вартості цих товарів, збільшеної на загальну суму процентів, визначених договором.

Відповідно до пп. 14.1.245 п.14.1 ст.14 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) товарний кредит - товари (роботи, послуги), що передаються резидентом або нерезидентом у власність юридичних чи фізичних осіб на умовах договору, що передбачає відстрочення остаточних розрахунків на визначений строк та під процент [54]. Товарний кредит передбачає передачу права власності на товари (роботи, послуги) покупцеві (замовникові) у момент підписання договору або в момент фізичного отримання товарів (робіт, послуг) таким покупцем (замовником), незалежно від часу погашення заборгованості.

Об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податку з постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, відповідно до ст.186 ПКУ, у тому числі операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору), на товари, що передаються на умовах товарного кредиту (пп. «а» п.185.1 ст.185 ПКУ) [54].

Якщо платник податку здійснює операції з постачання товарів/послуг, які є об'єктом оподаткування згідно із ст.185 ПКУ, під забезпечення боргових зобов'язань покупця, наданих такому платнику податку у формі простого або переказного векселя, або інших боргових інструментів (далі - вексель), випущених таким покупцем або третьою особою, базою оподаткування є договірна вартість, визначена в порядку, встановленому п.188.1 ст.188 ПКУ, без урахування дисконтів або інших знижок з номіналу

такого векселя, а за процентними векселями - така договірна вартість, збільшена на суму процентів, нарахованих або таких, що повинні бути нараховані на суму номіналу такого векселя (п.189.7 ст.189 ПКУ).

У разі постачання товарів за договорами товарного кредиту (товарної позики, розстрочки), умови яких передбачають сплату (нарахування) відсотків, датою збільшення податкових зобов'язань у частині таких відсотків вважається дата їх нарахування згідно з умовами відповідного договору (п.187.3 ст.187 ПКУ).

Крім того, ДФСУ звертає увагу на складні елементи бухгалтерського обліку, що впливають на визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток. Серед них – облік фінансових витрат. Зокрема: дисконтування довгострокових зобов'язань, коригування за правилами тонкої капіталізації, капіталізація фінансових витрат.

Один зі складних елементів – визнання та оцінка фінансових інструментів. Йдеться, зокрема, про довгострокові зобов'язання, котрі побудовані на концепції вартості грошей у часі. Її основою є твердження: гроші – поняття не статичне, а гнучке, яке залежить від часу. Тобто одна й та ж їх кількість у різні періоди має неоднакову вартість.

Отже, з точки зору бухгалтерського обліку отримувач позики (кредиту) на дату отримання повинен оцінити її вартість з урахуванням тієї відсоткової ставки, під яку можна було б взяти кредит у незалежної особи на тих самих умовах, на яких отримано згадану позику (кредит).

Слід зазначити, що оцінці підлягають не лише позики та кредити, отримані платником на неринкових умовах, а також – й відстрочення платежів по розрахунках за товар, послуги на термін більше року. Отже платники податків при оцінці довгострокових зобов'язань мають привести їх вартість до теперішньої (дисконтованої) та своєчасно визнати дохід від дисконтування.

Не менш важливими та складними для розрахунку є податкові різниці, що пов'язані зі збільшенням/зменшенням фінансового результату до

оподаткування за правилами тонкої капіталізації.

Наголошуємо, в даному аспекті необхідно враховувати наступні моменти [62]:

- по-перше, податкові різниці необхідно розраховувати наростаючим підсумком;
- по-друге, при оцінці пов'язаності нерезидента необхідно враховувати, що при мінусових чистих активах будь-який нерезидент, надавши позику, буде вважатися пов'язаною особою (останній абзац пункту «а») пп. 14.1.159 ПКУ;
- по-третє, враховуючи, що норма п. 140.2 ПКУ містить поняття саме нарахованих у бухгалтерському обліку процентів, а не фінансових витрат, при розрахунку суми перевищення враховується вся сума нарахованих у бухгалтерському обліку процентів на користь пов'язаних осіб-нерезидентів – незалежно від того, чи відображені, чи ні такі проценти при формуванні фінансового результату до оподаткування згідно з правилами бухгалтерського обліку, у тому числі – віднесені на збільшення кваліфікаційного активу.

Стосовно правил бухгалтерського обліку кваліфікаційних активів, звертаю увагу на необхідність капіталізації фінансових витрат – незалежно від мети отримання позик (кредитів). Відсутність капіталізації фінансових витрат при наявності у платника кваліфікаційних активів (тобто – активів, які потребують значного часу на створення), впливає на викривлення даних фінансового результату, що призводить до його заниження. Як наслідок – платниками може бути недодекларований податок на прибуток.

Отже, враховуючи нюанси бухгалтерського та податкового обліку операцій з отримання позик, кредитів та іншого залучення грошових коштів як на платній так і на безоплатній основі, Офіс звертає увагу платників податку на прибуток на їх врахування при декларуванні.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Розрахунок даних показників здійснюється на основі інформації з річної фінансової звітності: Баланс (додатки Б.1, В.1, Г.1). Майновий стан підприємства характеризується складом, розміщенням, структурою та динамікою активів (майна) і пасивів (власного капіталу і зобов'язань).

Для оцінки майнового стану досліджуваного підприємства скористаємося даними табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна підприємства ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)

Види активів (майна)	2019 р		2020 р.		2021 р.		Зміни (+,-) 2021 р. до 2019 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	час- тки, в.п.	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Майно - всього	388899	100,0	509477	100,0	720236	100,0	+331337	х	+85,2
1. Необоротні активи	173893	44,7	233399	45,8	278850	38,7	+104957	-6,0	+60,4
1.1. Основні засоби	126566	72,8	125767	53,9	216008	77,5	+89442	+4,7	+70,7
2. Оборотні активи	215006	55,3	276078	54,2	436705	60,6	+221699	+5,3	в 2 р.б.
2.1. Запаси	122689	57,1	138580	50,2	178499	40,9	+55810	-16,2	+45,5
2.1.1. Виробничі запаси	19859	16,2	43225	31,2	35014	19,6	+15155	+3,4	+76,3

Продовж. табл. 3.1

А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.1.2. Незавершене виробництво	41465	33,8	58001	41,9	95968	53,8	+54503	+20,0	в 2,3 р.б.
2.1.3. Готова продукція та товари	61365	50,0	37354	27,0	47517	26,6	-13848	-23,4	-22,6
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	85376	39,7	126944	46,0	227157	52,0	+141781	+12,3	в 2,7 р.б.
2.3. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	8	0,0	239	0,1	326	0,1	+318	+0,1	в 40,8 р.б.
2.4. Витрати майбутніх періодів	40	0,0	40	0,0	40	0,0	-	0,0	-
2.5. Інші оборотні активи	6893	3,2	10275	3,7	30683	7,0	+23790	+3,8	в 4,5 р.б.
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	4681	0,6	+4681	+0,6	+100,0

Результати аналізу майна підприємства свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. Так у 2021 р. порівняно з 2019 р. вартість майна збільшилася на 331337 тис. грн (85,2 %), що свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. При цьому необоротні активи зросли на 104957 тис. грн (60,4 %). Необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких зросла на 89442 тис. грн., або на 70,7 %.

Збільшення оборотних активів на 221699 тис. грн (в 2 рази) спричинене зростання вартості запасів на 55810 тис. грн (на 45,2 %), суми поточної дебіторської заборгованості – на 141781 тис. грн (в 2,7 рази), грошових коштів – на 318 тис. грн (в 40,8 рази) та інших необоротних активів – на 23790 тис. грн (в 4,5 рази).

В структурі майна підприємства переважають оборотні активи, а їх

часта зросла на 5,3 в.п. в 2021 р. порівняно з 2019 р. На зростання обсягів запасів вплинуло збільшення вартості виробничих запасів – на 15155 тис. грн (76,3 %), незавершеного виробництва – на 54503 тис. грн (в 2,3 рази) та скорочення обсягів готової продукції і товарів – на 13848 тис. грн (22,6 %). Витрати майбутніх періодів підприємства становили 40 тис. грн протягом всього періоду дослідження.

Крім того, у 2021 р. спостерігається поява необоротних активів та груп вибуття, що утримуються для продажу (на 4681 тис. грн або на 100,0 %).

Графічно динаміку майна ТОВ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр. представлено на рис. 3.1.

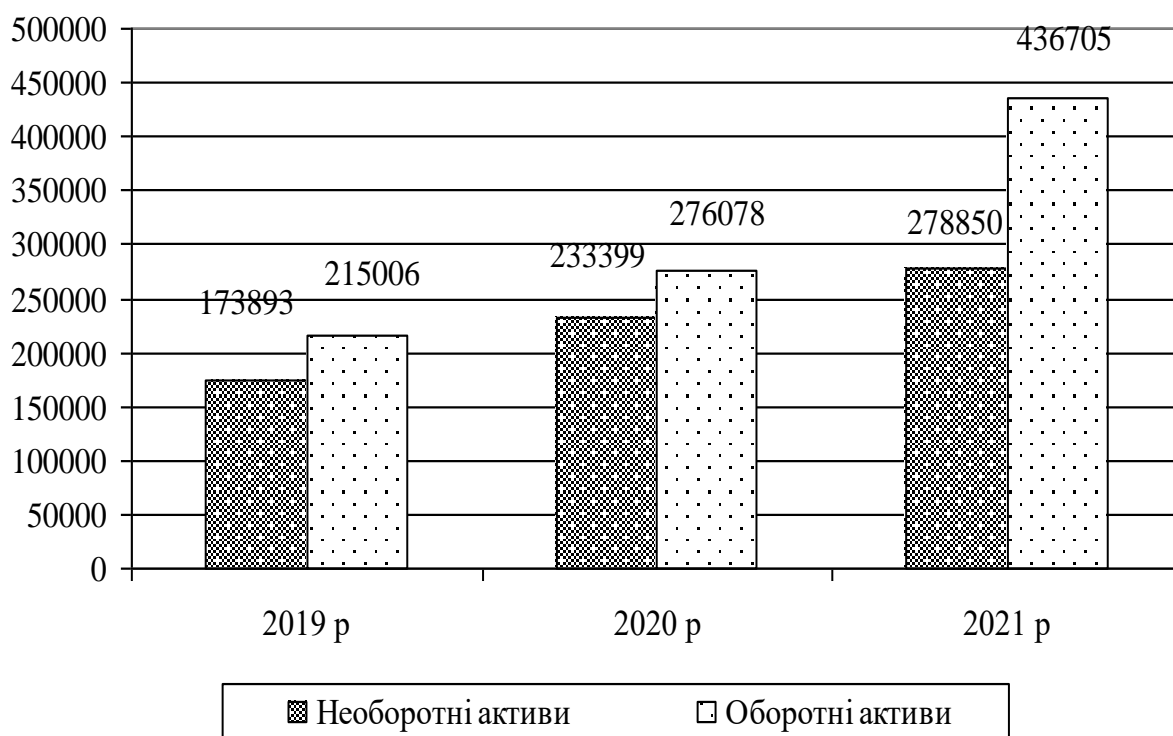

Рис. 3.1. Динаміка та структура активів ТОВ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр., тис. грн

Аналіз джерел формування капіталу підприємства проводиться за допомогою скороченого аналітичного балансу, що утворюється з вихідного балансу шляхом об'єднання в окремі групи однорідних за складом та економічним змістом статей. Аналіз джерел формування капіталу ТОВ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр. розглянемо в табл. 3.2.

За результатами проведеного аналізу в табл. 3.2 можна зробити ряд висновків. Зокрема, власний капітал ТОВ «XXX» збільшився в 2021 р. порівняно з 2019 р. на 184034 тис. грн (в 2,2 рази), що є позитивним для підприємства. Обсяг нерозподіленого прибутку протягом досліджуваного періоду зріс на 184034 тис. грн (або в 2,2 рази).

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура джерел формування капіталу ТОВ «XXX» за
2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів (джерел формування капіталу)	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни, (+/-) 2021 р. до 2019 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	частки, в.п.	у %
Капітал - всього	388899	100,0	509478	100,0	720236	100,0	+331337	х	+85,2
1. Власний капітал	157900	40,6	175969	34,5	341934	47,5	+184034	+6,9	в 2,2 р.б.
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	14	0,0	14	0,0	14	0,0	-	0,0	-
1.2. Нерозподіле- ний прибуток	157884	100,0	175953	100,0	341918	100,0	+184034	0,0	в 2,2 р.б.
2. Зобов'язання і забезпечення	230999	59,4	333509	65,5	378302	52,5	+147303	-6,9	+63,8
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	3685	1,6	3416	1,0	3416	0,9	-269	-0,7	-7,3
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	227314	98,4	330093	99,0	374886	99,1	+147572	+0,7	+64,9
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	105319	46,3	149753	45,4	144696	38,6	+39377	-7,7	+37,4

Збільшення зобов'язань та забезпечень досліджуваного підприємства за 2019 - 2021 рр. склало 147303 тис. грн (на 63,8 %). Така зміна зобов'язань та забезпечень причинена скороченням обсягів довгострокових зобов'язань та забезпечень на 269 тис. грн (7,3 %) та зростання поточних – на 147572 тис. грн (64,9 %).

Графічно динаміку капіталу товариства з обмеженою відповідальністю «XXX» за 2019 – 2021 рр. представлено на рис. 3.2.

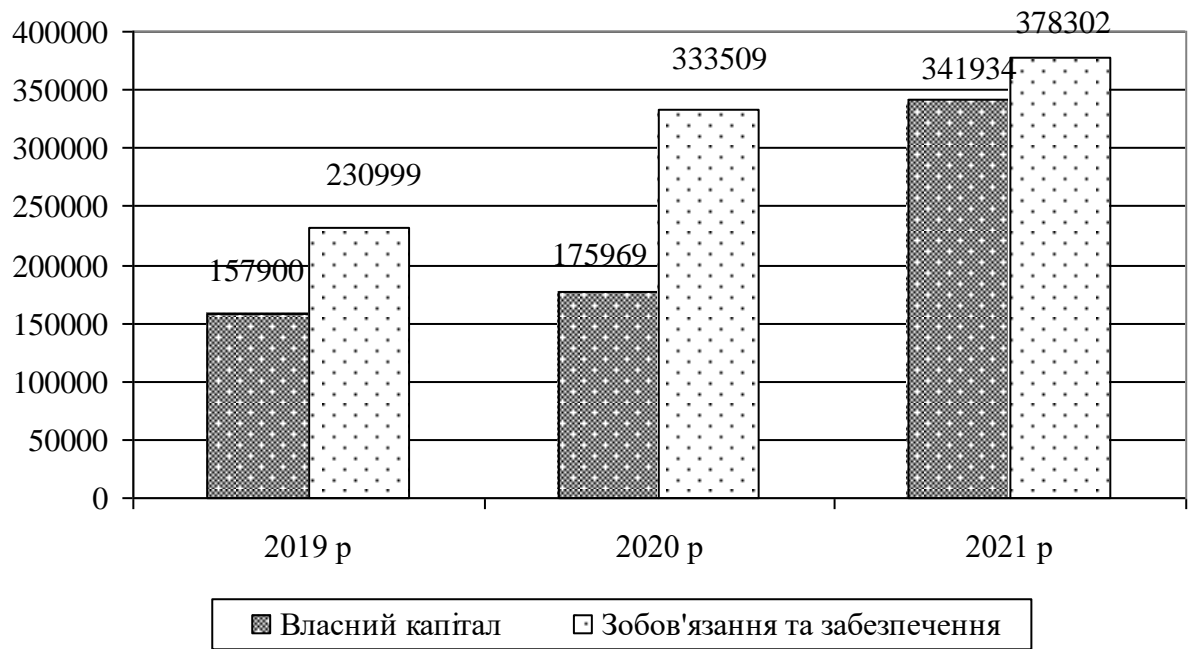

Рис. 3.2. Динаміка капіталу ТОВ «ХХХ» в 2019 - 2021 рр., тис. грн

Проведемо аналіз показників оцінки платоспроможності та ліквідності підприємства ТОВ «ХХХ» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Показники оцінювання ліквідності та платоспроможності
ТОВ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр.**

Показники	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+; -) 2021 р. до 2019 р.
		2019	2020	2021	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,000	0,001	0,001	+0,001
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	0,406	0,416	0,689	+0,283
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 1,0$	0,946	0,836	1,165	+0,219
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,000	0,001	0,001	+0,001
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 1,0$	0,676	0,530	0,816	+0,140
Коефіцієнт покриття запасів	$\geq 1,0$	0,000	0,001	0,001	+0,001

Протягом періоду дослідження фактичні значення більшості показників ліквідності та платоспроможності не відповідали нормативному значенню, хоч із позитивною динамікою.

Ліквідність поточних активів є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладень в оборотні активи. Аналіз ліквідності балансу

проводиться за інформацією балансу шляхом порівняння величин платіжних засобів (активів), які згруповані за рівнем ліквідності, з величинами зобов'язань (пасивів), які згруповані за терміновістю сплати (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Аналіз ліквідності балансу ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.
(станом на кінець року), тис. грн**

Група	Вид оборотних активів	Роки			Група	Вид зобов'язань і забезпечень	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів		
		2019	2020	2021			2019	2020	2021	2019 р.	2020 р.	2021 р.
A1	Високоліквідні	8	239	326	П1	Найбільштермінові	206410	312448	370323	-206402	-312209	-369997
A2	Середньоліквідні	85376	126944	257840	П2	Короткострокові	20904	17645	4563	+71365	+119574	+253277
A3	Низьколіквідні	129622	148896	178499	П3	Довгострокові	3685	3416	3416	+119004	+135164	+175083
	Усього	214966	276038	436665		Усього	230999	333509	378302	-16033	-57471	+58363

За даними табл. 3.11 нестача високоліквідних оборотних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань у 2019 р. становила 44480 тис. грн, 2020 р. – 105311 тис. грн, 2021 р. – 149514 тис. грн. За середньоліквідними оборотними активами спостерігається також нестача платіжних засобів для покриття короткострокових зобов'язань і забезпечень (відповідно 22425, 36619 та 53396 тис. грн). По низьколіквідних оборотних активах має місце надлишок платіжних засобів у сумі відповідно 35603, 125937 та 145484 тис. грн.

У цілому нестача платіжних засобів (оборотних активів) для покриття поточних та довгострокових зобов'язань і забезпечень зменшилася з 31302 тис. грн у 2019 р. до 15993 тис. грн у 2020 р., а потім збільшилася до 57430 тис. грн у 2021 р. Отже, у 2019 - 2021 рр. ліквідність балансу ТОВ «XXX» за своєю оцінкою наближалася до стану неліквідності у зв'язку з нестачею високо- та середньоліквідних оборотних активів, а також із загальною нестачею платіжних засобів.

Одним із показників, який характеризує фінансовий стан підприємства є забезпечення стабільності з позиції довгострокової перспективи, тобто фінансова стійкість.

Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «XXX» розглянемо у табл.

3.5.

Таблиця 3.5

**Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «XXX»
за 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)**

Показник	Нормативне значення (динаміка)	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. до 2019 р.
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,406	0,345	0,475	+0,069
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,594	0,655	0,525	-0,069
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	1,463	1,895	1,106	-0,357
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	0,684	0,528	0,904	+0,220
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зниження	0,023	0,019	0,010	-0,013
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	Зниження	0,016	0,010	0,009	-0,007
Коефіцієнт поточних зобов'язань	Підвищення	0,984	0,990	0,991	+0,007
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	-0,101	-0,326	0,184	+0,285
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	>0,1	-0,074	-0,208	0,144	+0,218
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	>0,5	-0,130	-0,414	0,353	+0,483
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	-0,001	-0,004	0,005	+0,006
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,483	0,446	0,482	-0,001
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Підвищення	0,325	0,247	0,300	-0,025
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,351	0,414	0,348	-0,003
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	1,236	1,183	1,566	+0,330

Виконані розрахунки свідчать про низький рівень фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу.

Так, фактичне значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на кінець 2021 р. питома вага власного капіталу у валюті балансу становить 47,5 %, що на 6,9 пунктів більше порівняно з 2019 р. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу відповідно скоротився з 0,594 до 0,525 і свідчить про

зниження рівня фінансової залежності підприємства від кредиторів.

Коефіцієнт фінансової стабільності вказує, що на одну гривню власного капіталу у 2019 р. припадає 68,4 коп позикового капіталу, але має тенденцію до збільшення і в 2021 р. становив близько 90,4 коп. Віддалення цього показника від одиниці означає, що власники майже не фінансують підприємство.

В цілому динаміка показників структури джерел формування капіталу табл. 3.3. свідчить про незначне підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу має від'ємне значення протягом 2019 - 2020 рр. Це означає, що підприємство має дуже мізерні можливості для фінансування своєї виробничої діяльності. Проте у 2021 р. даний показник зріс до нормативного значення (0,184).

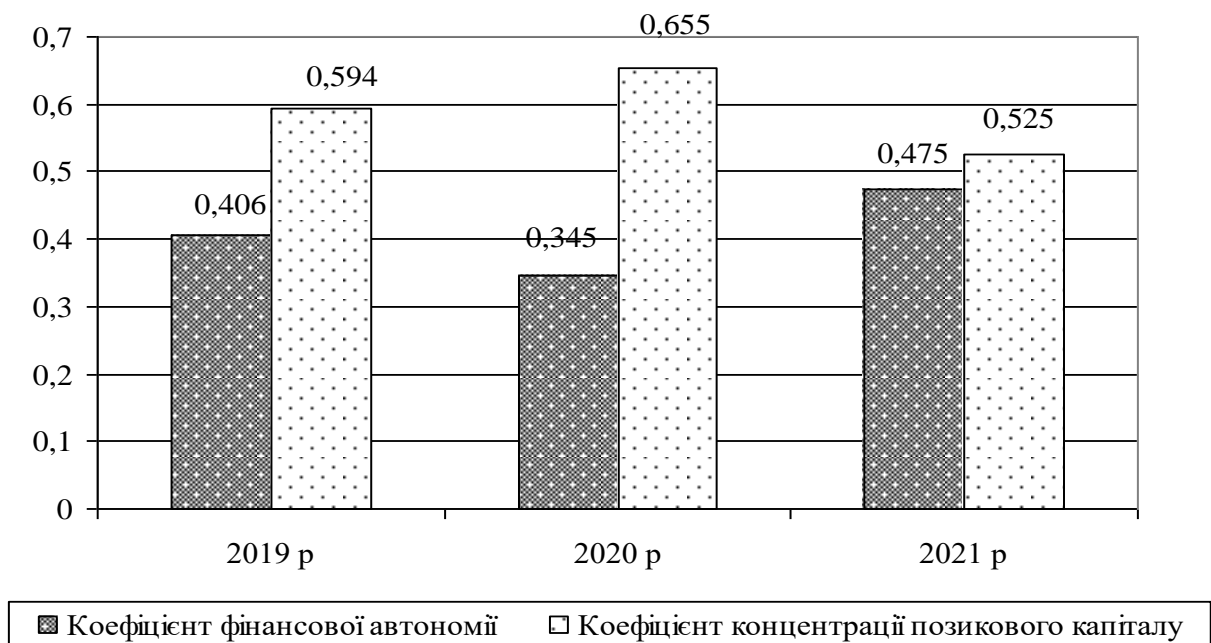

Рис. 3.4. Динаміка коефіцієнту автономії та концентрації позикового капіталу ТОВ «ХХХ» Полтавського району за 2019 – 2021 рр.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами свідчать про низький рівень забезпечення підприємства власними

оборотними коштами у 2019 - 2020 рр., оскільки вони мають від'ємне значення. У 2021 р. значення цих показників мають позитивне значення, що свідчить про підвищення рівня забезпеченості підприємства власними оборотними коштами.

Коефіцієнт майна виробничого призначення скоротився з 0,483 до 0,482, що свідчить про те, що підприємство знижує свою фінансову стійкість з погляду забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні скоротився з 0,325 до 0,300 та свідчить про зниження частки основних засобів у валюті балансу. Коефіцієнт нагромадження амортизації свідчить про те, що рівень зношеності основних засобів підприємства скоротився на 3 в.п. у 2021 р. порівняно з 2019 р. В цілому можна зробити висновок, що досліджуване підприємство не є фінансово стійким, та має різні тенденції за групами показниками, що оцінювалися.

Використовуючи інформацію форми № 1 «Баланс» (додатки В.1, Г.1, Д.1), проведемо аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості у ТОВ «ХХХ» (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Структура та динаміка дебіторської заборгованості у ТОВ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)

Вид дебіторської заборгованості	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни (+,-) 2021 р. до 2019 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	частки, в. п.	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	38881	45,5	47741	37,6	90348	39,8	+51467	-5,8	в 2,3 р.б.
Дебіторська заборгованість за розрахунками:									
за виданими авансами	8058	9,4	35172	27,7	62945	27,7	+54887	+18,3	в 7,8 р.б.
з бюджетом	1	0,0	362	0,3	1097	0,5	+1096	+0,5	в 1096 р.б.
Інша поточна дебіторська заборгованість	38436	45,0	43669	34,4	72767	32,0	+34331	-13,0	+89,3
Всього	85376	100,0	126944	100,0	227157	100,0	+141781	х	в 2,7 р.б.

Аналіз дебіторської заборгованості досліджуваного підприємства (табл. 3.6) засвідчив збільшення її суми на 141781 тис. грн (в 2,7 рази). На цю зміну вплинуло: збільшення заборгованості за товари, роботи послуги – на 51467 тис. грн (в 2,3 рази), заборгованості за виданими авансами – на 54887 тис. грн (в 7,8 рази), за розрахунками з бюджетом – на 1096 тис. грн (в 1096 рази) та іншої дебіторської заборгованості – на 34331 тис. грн (на 89,3 %). Графічно динаміку дебіторської заборгованості ТОВ «XXX» представлено на рис. 3.5.

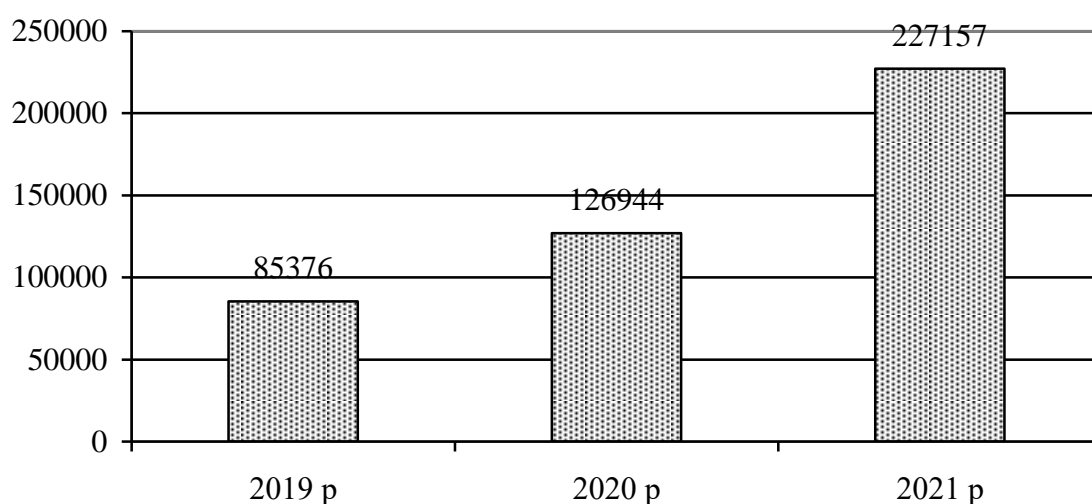

Рис. 3.5. Динаміка дебіторської заборгованості ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр., тис. грн

Дослідивши формулу 5 (додаток А.3, Б.3, В.3) можемо зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду, підприємство мало лише дебіторську заборгованість, строком погашення якої до 12 місяців.

Дебіторська та кредиторська заборгованості взаємопов'язані. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською, а значить, вилучення з обігу значної суми коштів не перекритих залученими коштами у вигляді кредиторської заборгованості, викличе погіршення фінансового стану підприємства. Важливим в оцінюванні стану розрахунків підприємства є співвідношення рівня і динаміки дебіторської та поточної кредиторської заборгованостей (табл. 3.7 та рис. 3.6).

Таблиця 3.7

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості

ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр., тис. грн (станом на кінець року)

Види заборгованості	Дебі- торська	Креди- торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2019 р.				
За товари, роботи, послуги	38881	74462	-	35581
Інша заборгованість	46495	156537	-	110042
Усього	85376	230999	-	145623
2020 р.				
За товари, роботи, послуги	47741	115537	-	67796
Інша заборгованість	79203	217972	-	138769
Усього	126944	333509	-	206565
2021 р.				
За товари, роботи, послуги	90348	93807	-	3459
Інша заборгованість	136809	284495	-	147686
Усього	227157	378302	-	151145
Відхилення: тис. грн	141781	147303	x	+5522
у %	+166,1	+63,8	x	+3,8

За результатами розрахунків видно, що протягом 2019 - 2021 рр. переважає сума кредиторська заборгованість над дебіторською на 145623 тис. грн, 206565 тис. грн та 151145 тис. грн відповідно у 2019, 2020 та 2021 рр.

Рис. 3.6. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості

ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр., тис. грн

У табл. 3.8 проведено аналіз формування, структури та динаміки показників доходів, витрат і фінансових результатів діяльності ТОВ «XXX» за інформацією форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт

про сукупний дохід)» (додатки В.2, Г.2, Д.2).

Таблиця 3.8

Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «XXX»

за 2019 – 2021 рр.

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни 2021 р. у % 2019 р.
	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	сума, тис. грн	частка, %	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	95394	x	228679	x	363548	x	в 3,8 р.б.
Операційні витрати у тому числі:	88192	100,0	209920	100,0	194291	100,0	в 2,2 р.б.
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	74095	84,0	185117	88,2	178138	91,7	в 2,4 р.б.
б) адміністративні витрати	5023	5,7	6239	3,0	6853	3,5	136,4
в) витрати на збут	1681	1,9	4585	2,2	7702	4,0	в 4,6 р.б.
г) інші операційні витрати	7393	8,4	13979	6,7	1598	0,8	21,6
Валовий прибуток («-» збиток)	21299	x	43562	x	185410	x	в 8,7 р.б.
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	x	22,3	x	19,0	x	51,0	x
Інші операційні доходи	12564	x	2077	x	1185	x	9,4
Фінансовий результат від операційно діяльності	19766	x	20836	x	170442	x	в 9,6 р.б.
Фінансові та інвестиційні доходи	313	x	3	x	23	x	7,3
Фінансові та інвестиційні витрати	4693	x	2770	x	4500	x	95,9
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	15386	x	18069	x	165965	x	в 10,8 р.б.
Чистий фінансовий результат	15386	x	18069	x	165965	x	в 10,8 р.б.
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	x	16,1	x	7,9	x	45,7	x
У % до валового прибутку	x	72,2	x	41,5	x	89,5	x

За даними табл. 3.8 у 2021 р. порівняно з 2019 р. чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився 3,8 рази, а операційні витрати – в 2,2 рази, у тому числі за рахунок зростання собівартості реалізації – в 2,4 рази, адміністративних витрат – на 36,4 %, витрат на збут на в 4,6 рази та скорочення інших операційних витрат - на 78,4 %.

Результатом такої динаміки стало зростання валового прибутку у 8,7

рази. Зміна обсягів інших операційних доходів (скоротилися на 90,6 %) на спричинило скорочення фінансового результату від операційної діяльності. Даний показник, за рахунок інших факторів, зріс на 150676 тис. грн (в 9,6 рази).

Не дивлячись на зниження обсягів фінансових та інвестиційних доходів та витрат, прибуток до оподаткування зріс з 15386 тис. грн у 2019 р. до 165965 тис. грн у 2021 р. (на 150579 тис. грн або у 10,8 рази)

У 2019 - 2021 р. чистий прибуток співпадає з прибутком до оподаткування. Динаміку показників доходів, витрат і чистого прибутку в ТОВ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр. наведено на рис. 3.7.

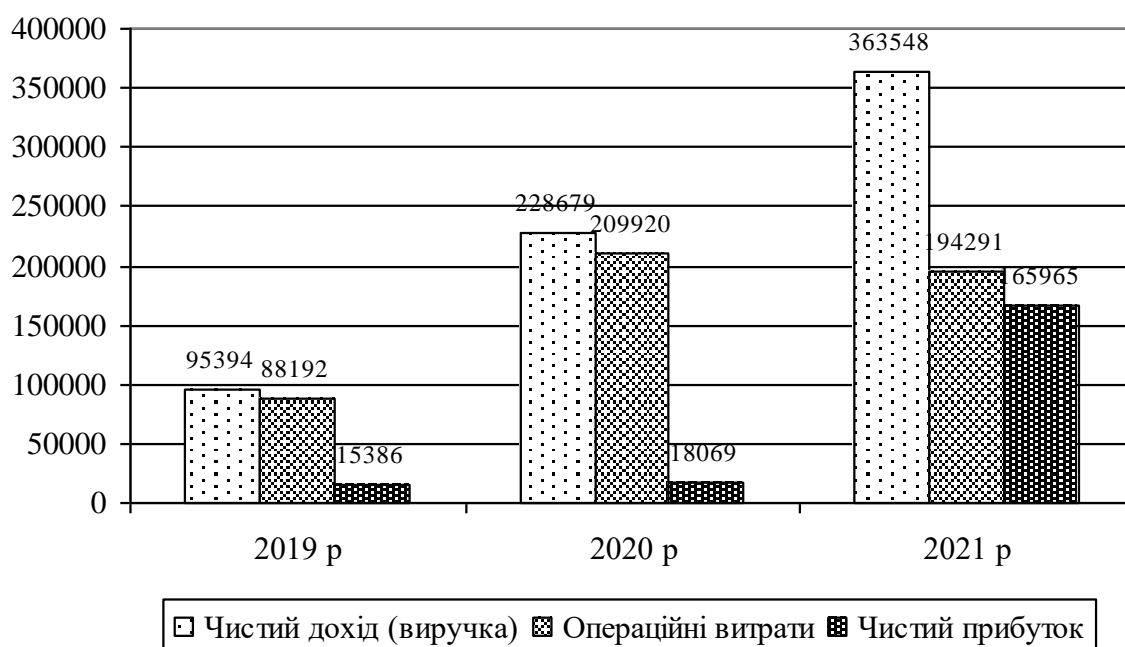

Рис. 3.7. Динаміка чистого доходу, операційних витрат та чистого фінансового результату ТОВ «ХХХ» за 2019 – 2021 рр., тис. грн

У 2019 р. частка чистого прибутку в чистому доході від реалізації становила 16,1 %, а у валовому прибутку – 72,2 %. У 2021 р. ці показники підвищилися відповідно до 45,7 та 89,5 %.

3.2. Розрахунок фінансових коефіцієнтів, інтегрального показника фінансового стану та визначення класу кредитоспроможності підприємства

Фінансування діяльності підприємства тільки за рахунок власних коштів не завжди вигідне для нього, особливо коли виробництво, як у сільськогосподарських підприємствах, має сезонний характер. Тому суб'єкти господарювання у процесі діяльності широко використовують позиковий капітал: у вигляді довгострокових кредитів, як правило, під час формування необоротних активів; короткострокових кредитів банків – для формування оборотних активів.

Разом із тим необхідно враховувати, що пропорційно підвищенню частки позикового капіталу в джерелах формування капіталу зростає ризик зниження фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, зменшується прибутковість сукупних активів унаслідок виплати процентів за користування кредитами. За інформацією форми № 3 а 2019 - 2021 рр. (додатки В.3, Г.3, Д.3) проведемо аналіз стану кредитування ТОВ «ХХХ» (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Аналіз стану кредитування ТОВ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+,-) 2020 р. від 2019 р.		Відхилення (+,-) 2021 р. від 2020 р.	
	2019	2020	2021	абсолютне, тис. грн	відносне, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Отримано позик, тис. грн	-	-	-	-	-	-	-
Погашено позик, тис. грн	6290	1077	0	-5213	-82,9	-1077	-100,0
Витрачено на сплату процентів, тис. грн	2404	1613	1152	-791	-32,9	-461	-28,6

Отже, в 2020 р. порівняно з 2019 р. сума погашених позик скоротилася – на 5213 тис. грн, або на 82,9 %. В 2021 р. порівняно з 2020 р. сума погашених позик зменшилася – на 1077 тис. грн, або на 100,0 %. Така

динаміка свідчить про суттєве поліпшення кредитної активності як у 2020 так і 2021р. На рис. 3.8 наведено динаміку погашення позик у ТОВ «ХХХ» за період 2019 - 2021 рр. Як бачимо, протягом досліджуваного періоду отримання кредитних коштів не спостерігається.

Сума виплачених відсотків у 2020 р. скоротилася на 791 тис. грн (32,9 %) порівняно з 2019 р., а у 2021 р. витрати на сплату відсотків скоротилися на 461 тис. грн (28,6 %).

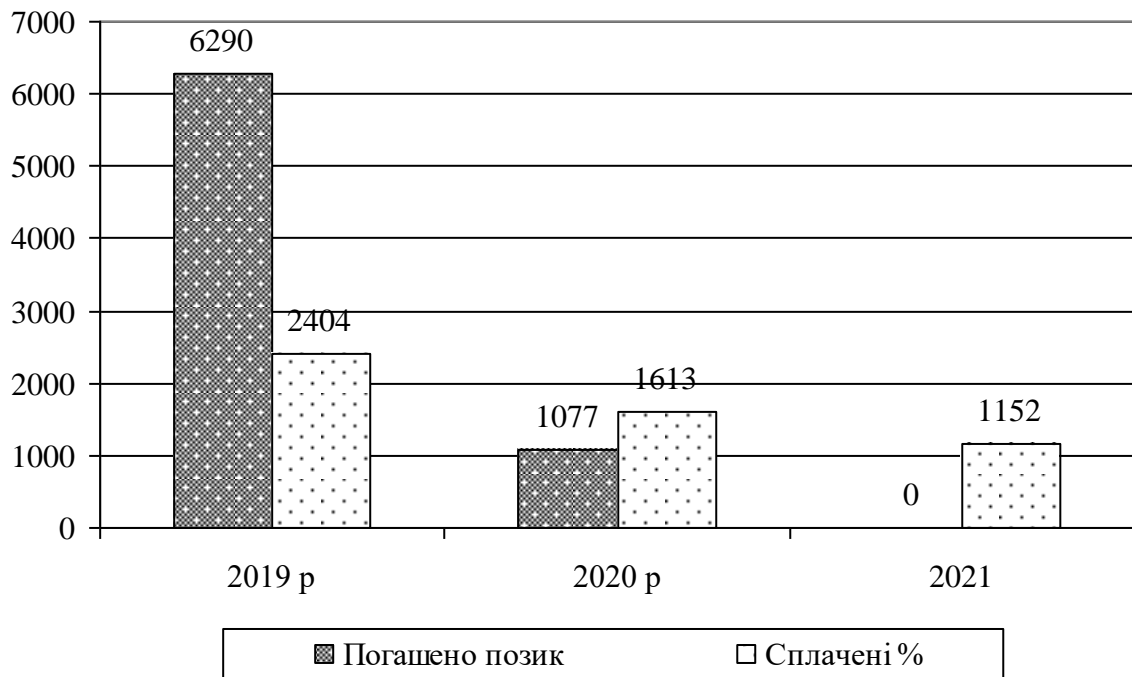

Рис. 3.8. Динаміка отримання та погашення позик у ТОВ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр., тис. грн

За інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» проведемо аналіз динаміки довгострокових і короткострокових кредитів банків у ТОВ «ХХХ» за період 2019 - 2021 рр. (табл. 3.10).

За результатами аналізу динаміки кредитів банків у ТОВ «ХХХ» (табл. 3.10) можна зробити висновок, що на кінець 2019 р. сума короткострокових кредитів становила 1536 тис. грн, а в 2020 -2021 рр. 1919 тис. грн, тобто їх сума зросла на 383 тис. грн у 2021 р. порівняно з 2019 р.

Таблиця 3.10

Динаміка кредитів банків у ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року)

Показник	Роки		
	2019	2020	2021
Довгострокові кредити банків, тис. грн	-	-	-
Короткострокові кредити банків, тис. грн	1536	1919	1919
Абсолютне відхилення (+,-), тис. грн: базове	-	+383	-
ланцюгове	-	+383	+383
Темп приросту (зменшення), %: базовий	-	+20,0	0,0
лацюговий	-	+24,9	+24,9
Усього кредитів банків, тис. грн	1536	1919	1919
Частка у загальній сумі джерел формування майна, %	0,4	0,4	0,3
Частка у зобов'язаннях, %	0,7	0,6	0,5

Протягом досліджуваного періоду довгострокові позики були відсутні. На рис. 3.9 відображено динаміку показників частки кредитів банків у джерелах формування капіталу та в позиковому капіталі.

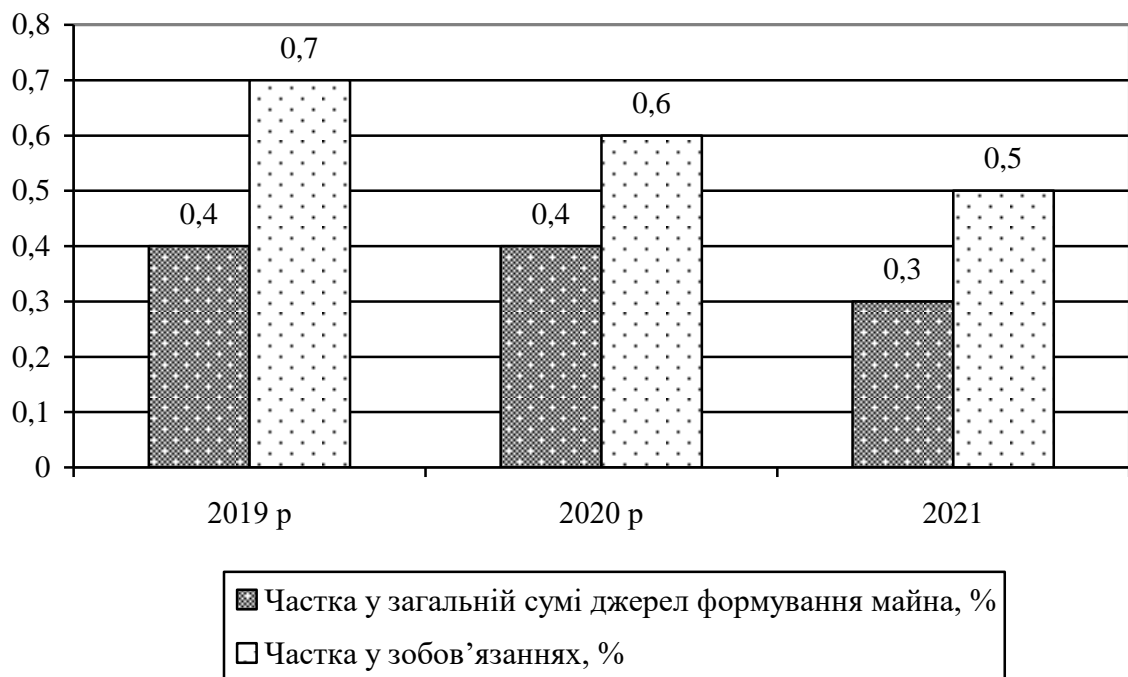

Рис. 3.9. Динаміка частки кредитів банків у пасивах балансу в ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр. (станом на кінець року), %

Отже, має місце тенденція щодо зниження частки кредитів банків у

пасивах балансу: в джерелах формування капіталу – з 0,4 % у 2019 р. до 0,3 % у 2021 р., а у зобов'язаннях – відповідно з 0,7 до 0,5 %.

Таким чином, отримана динаміка кредитування ТОВ «ХХХ» за період 2019 - 2021 рр. негативно позначається на фінансовій стійкості підприємства.

Банк розраховує інтегральний показник із застосуванням багатофакторної дискримінантної моделі. ТОВ «ХХХ» є середнім підприємством, що займається сільським господарством - вирощуванням зернових культур.

Виходячи з цього, цього модель розрахунку інтегрального показника фінансового стану товариства має такий вигляд [57]:

$$Z = 2,599 + 0,451 \cdot X_2 + 0,637 \cdot X_5 + 0,529 \cdot X_8 + 0,362 \cdot X_9 + 0,756 \cdot X_{11} \quad (3.1)$$

Характеристику та методику розрахунків компонентів інтегрального показника наведено в додатку К.

За даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2019 - 2021 рр. (додатки В.1, Г.1, Д.1, В.2, Г.2, Д.2) проведемо розрахунок фінансових коефіцієнтів, які використовуються для визначення інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Фінансові коефіцієнти та клас боржника – юридичної особи

ТОВ «ХХХ» за 2019 - 2021 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.
X2	-0,1756	-0,1756	-0,1756
X5	-0,505	-0,505	-0,505
X8	-0,911	-0,911	-0,911
X9	0,252	0,525	0,252
X11	-0,5554	0,5033	0,9221
Інтегральний показник фінансового стану	1,44	2,41	2,56
Клас боржника	6	5	4
Кредитний рейтинг за міжнародною шкалою:			
«Standard & Poor's» або «Fitch Ratings»	B	BB	BBB
«Moody's Investors Service»	B2	Ba2	Baa2

За формулою (3.1) з використанням коефіцієнтів проведемо розрахунок інтегрального показника фінансового стану ТОВ «XXX».

2019 р.:

$$Z = 2,599 + 0,541 * (-0,1756) + 0,637 * (-0,505) + 0,529 * (-0,911) + 0,362 * (0,252) + 0,756 * (-0,5554) = 1,43.$$

2020 р.:

$$Z = 2,599 + 0,541 * (-0,1756) + 0,637 * (-0,505) + 0,529 * (-0,911) + 0,362 * (0,525) + 0,756 * 0,5033 = 2,41.$$

2021 р.:

$$Z = 2,599 + 0,541 * (-0,1756) + 0,637 * (-0,505) + 0,529 * (-0,911) + 0,362 * (0,252) + 0,756 * 0,9221 = 2,56.$$

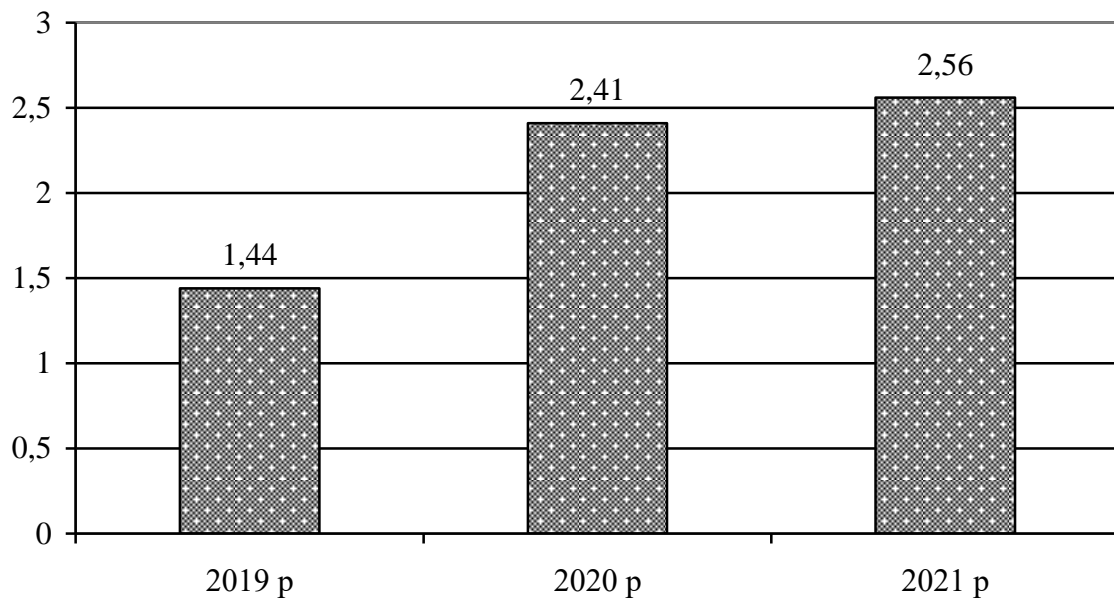

Рис. 3.10. Динаміка інтегрального показника фінансового стану ТОВ «XXX» 2019 – 2021 рр.

Таким чином, ТОВ «XXX» має такий клас кредитоспроможності: у 2019 р. – 6 клас, у 2020 р. – 5 клас, у 2021 р. 4 клас, що вказує на підвищення рівня кредитоспроможності досліджуваного підприємства. Отримані результати свідчать про не досить нестабільний фінансовий стан ТОВ

«XXX» з точки зору оцінки кредитоспроможності, хоч і с позитивною динамікою.

Кредитний рейтинг за міжнародною шкалою показав, що у 2019 та 2020 р. досліджуваному підприємству характерні ризикові зобов'язання з ознаками спекулятивності, а у 2021 р. якість зобов'язань підприємства визначається як середня.

3.3. Оцінювання ймовірності дефолту боржника–юридичної особи

В рамках даного дослідження розглянемо такі дискримінантні моделі оцінки ймовірності банкрутства: модель Альтмана, модель Спрінгейта, тести на ймовірність банкрутства Лису і Таффлера, розрахуємо показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера та розрахуємо ймовірність банкрутства за допомогою універсальної дискримінантної функції [69]. Вихідна інформація для побудови багатofакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства наведена в табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Вихідна інформація для побудови багатofакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «XXX» за 2019 – 2021 рр., тис. грн

Показник	2019 р.	2020 р.	2021
А	1	2	3
Середньорічна вартість активів	349763	449188	614857
Середньорічна вартість необоротних активів	174994	203646	256125
Середньорічна вартість оборотних активів	174769	245542	356392
Середньорічна величина власних оборотних коштів	-23648	-36712	2827
Середньорічна величина запасів	94857	130635	158540
Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості, грошей та їх еквівалентів	73615	106284	177333
Середньорічна вартість власного капіталу	151347	166935	258952
Середньорічна величина зобов'язань і забезпечень	198416	282254	355906
Середньорічна величина поточних зобов'язань і забезпечень	178032	278704	352490

Продовж. табл. 3.12

А	1	2	3
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	157884	175953	341918
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	95394	228679	363548
Валовий: прибуток (збиток)	21299	43562	185410
Фінансові витрати	4532	2770	4500
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	15386	18069	165965
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	15386	18069	165965
Витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи	20975	24602	28715
Амортизація	20266	20555	28979

Модель Альтмана ґрунтується на розрахунку індексу кредитоспроможності, побудованому із застосуванням апарату мультиплікативного дискримінантного аналізу, що дозволяє виділити серед господарюючих суб'єктів потенційних банкрутів [69].

Переваги цієї моделі – простота розрахунку; наявність послідовності дослідження.

Методика розрахунку та значення показників різних моделей діагностики банкрутства представлено в додатку Л.

Також присутні і недоліки, а саме: модель можна застосовувати лише на відносно великих підприємств; нерозвиненість фондового ринку України, зокрема, вторинного фондового ринку; відмінність українського бухгалтерського обліку від західних стандартів; необхідність адаптації вагових коефіцієнтів та прогнозних значень; не враховуються коливання курсів акцій. Залежно від фактичного значення Z-показника ступінь можливості банкрутства визначається за шкалою, що наведена в табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Шкала визначення можливого ступеня банкрутства

Значення Z-показника	$Z \leq 1,80$	$1,81 \leq Z \leq 2,70$	$2,71 \leq Z \leq 2,99$	$Z \geq 3,0$
Ймовірність банкрутства	Дуже висока	Висока	Можлива	Дуже низька

Результати розрахунку можливості банкрутства ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр. наведено в табл. 3.13.

Таблиця 3.14

**Результати розрахунку можливості банкрутства за моделлю Альтмана
ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.**

Позначення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
K ₁	-0,068	-0,082	0,005
K ₂	0,044	0,040	0,270
K ₃	0,044	0,040	0,270
K ₄	0,763	0,591	0,728
K ₅	0,273	0,509	0,591
Z	0,856	0,955	2,302

Виходячи з даних табл. 3.14 та опираючись на інформацію табл. 3.12 можемо зробити висновок, що ТОВ «XXX» за 2019 - 2020 рр. має дуже високий рівень ймовірності банкрутства, оскільки Z-показник має значення менше 1,80, а у 2021 р. ймовірність банкрута є високою.

Результати розрахунку можливості банкрутства ТОВ «XXX» за моделлю Спрінгейта занесемо в табл. 3.13.

Таблиця 3.13

**Результати розрахунку можливості банкрутства за моделлю Спрінгейта
ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.**

Позначення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
K ₁	-0,068	-0,082	0,005
K ₂	0,044	0,040	0,270
K ₃	0,086	0,065	0,471
K ₄	0,273	0,509	0,591
Z	0,232	0,286	1,381

Протягом 2019 – 2020 рр. показник Z не перевищує 0,862, а отже, підприємство має нестабільний фінансовий стан і загроза банкрутства значна. У 2021 р. значення інтегрального показника більше за 0,862, що свідчить про стійкий фінансовий стан та незначну загрозу банкрутства.

Результати розрахунків можливості банкрутства за тестом Лису ТОВ «XXX» занесемо в табл. 3.14.

Таблиця 3.14

**Результати розрахунку можливості банкрутства тестом Лису
ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.**

Позначення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
X ₁	0,500	0,547	0,580
X ₂	0,061	0,097	0,302
X ₃	0,451	0,392	0,556
X ₄	0,763	0,591	0,728
Z	0,064	0,066	0,097

Протягом 2019 - 2021 рр. показник $Z_{л} > 0,037$, отже ТОВ «XXX» має стабільний фінансовий стан.

Результати розрахунків можливості банкрутства за тестом Таффлера ТОВ «XXX» занесемо в табл. 3.15.

Таблиця 3.15

**Результати розрахунку можливості банкрутства за тестом Таффлера
ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.**

Позначення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
X ₁	0,120	0,156	0,526
X ₂	0,881	0,870	1,001
X ₃	0,509	0,620	0,573
X ₄	0,273	0,509	0,591
Z	0,286	0,353	0,486

Підприємство має гарну довгострокову перспективу діяльності, так як протягом досліджуваного періоду значення показника $Z_{т}$ перевищує 0,3, з позитивною динамікою.

Ймовірність затримки платежів для різних значень $Z_{кт}$ наведемо в табл. 3.15.

Таблиця 3.15

Ймовірність затримки платежів для різних значень $Z_{кт}$

Значення $Z_{кт}$	+ 0,210	+ 0,480	+0,002	-0,026	-0,068	-0,087	-0,107	-0,133	-0,164
Вірогідність затримки платежів, %	100	90	80	70	50	40	30	20	10

Значення показників діагностики платоспроможності Конана і Гольдера для ТОВ «XXX» розраховано в табл. 3.16.

Таблиця 3.16

Результати розрахунку показників діагностики платоспроможності за моделлю Конана і Гольдера ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.

Позначення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
X ₁	0,210	0,237	0,288
X ₂	0,500	0,453	0,417
X ₃	0,048	0,012	0,012
X ₄	0,220	0,108	0,079
X ₅	0,107	0,154	0,521
Z	-0,039	-0,078	-0,152

Ймовірність затримки платежів ТОВ «XXX» у 2019 та 2020 рр. – в межах 30 – 40 %, а у 2021 р. – в межах 20 – 30 %.

Результати розрахунків можливості банкрутства ТОВ «XXX» за універсальною дискримінантною функцією занесемо в табл. 3.17.

Таблиця 3.17

Результати розрахунку можливості банкрутства за універсальною моделлю ТОВ «XXX» за 2019 - 2021 рр.

Позначення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
K ₁	0,180	0,137	0,548
K ₂	1,763	1,591	1,728
K ₃	0,044	0,040	0,270
K ₄	0,161	0,079	0,457
K ₅	0,994	0,571	0,436
K ₆	0,273	0,509	0,591
Z	2,228	1,810	6,664

У 2019 та 2021 рр. підприємство є фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство.

Результати побудови та оцінювання багатофакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «XXX» узагальнено у табл. 3.18.

Таблиця 3.18

**Результати побудови багатofакторних моделей діагностики
ймовірності банкрутства «ТОВ «XXX»**

Модель	Значення Z-показника			Характеристика фінансового стану та ймовірності банкрутства станом на 2021 р.
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	
Модель Альтмана	0,856	0,955	2,302	Нестабільний фінансовий стан, висока вірогідність банкрутства
Модель Спрінгейта	0,232	0,286	1,381	Стійкий фінансовий стан та незначну загрозу банкрутства
Модель Лису	0,064	0,066	0,097	Стабільний фінансовий стан
Модель Таффлера	0,286	0,353	0,486	Гарна довгострокова перспектива діяльності
Модель Конана і Гольдера	-0,039	-0,078	-0,152	Ймовірність затримки платежів в межах 20 - 30 %
Універсальна дискримінантна функція	2,228	1,810	6,664	Підприємство вважається стійким, йому не загрожує банкрутство

Провівши оцінку ймовірності банкрутства ТОВ «XXX», можемо зробити висновок, що у 2019 – 2021 рр. підприємство мало стійкий фінансовий стан, а ймовірність банкрутства була мінімальною.

ВИСНОВКИ

Виконавши дослідження, присвяченого кредитуванню сільськогосподарських підприємств можна зробити наступні висновки:

1. Кредит певною мірою впливає на структурну перебудову економіки, оскільки тимчасово вільні ресурси перерозподіляються в ті галузі, де отримуються високі прибутки. Безперечно, що кредит є важливим джерелом фінансування капітальних вкладень. Особливе значення має кредит в розвитку малих і середніх підприємств.

Кредит - це економічні відносини між суб'єктами ринку з приводу перерозподілу вартості на умовах їх повернення, строковості і платності.

Потреба суб'єктів господарювання в оборотних грошових коштах і, зокрема, кредиту, коливається протягом виробничого циклу і в різних циклах кругообігу. Ці коливання бувають двох видів: сезонні і постійні.

Кредит виконує такі функції: перерозподільну функцію; функцію забезпечення потреб обігу у платіжних засобах; контрольну функцію; функцію капіталізації вільних грошових коштів.

Банківські кредити класифікують за такими ознаками: за формою, за терміном, за цілями, за формою виразу зобов'язань боржника, за ставкою процента, за способом погашення, за джерелами формування, за формою забезпечення, за способом використання, за характером поставок, які кредитуються, за джерелами погашення.

2. Усі питання, пов'язані з наданням кредиту, банки здійснюють на договірній основі. Сама ж схема кредитування включає такі основні етапи: попередні переговори з обраним банком; рішення про доцільність подальших переговорів з банком; рішення зборів власників щодо залучення банківського кредиту; підготовка пакету документів відповідно до переліку банку; передача пакету документів до банку; відкриття поточного рахунка в банку (якщо такий рахунок відсутній); фінансово-економічна експертиза діяльності підприємства; узгодження величини процентної ставки та інших

параметрів кредиту; укладення кредитної угоди; моніторинг та контроль.

3. Дослідження у дипломній роботі проводилося на матеріалах товариства з обмеженою відповідальністю «ХХХ» Полтавського району. Товариство є сільськогосподарським товаровиробником. Дослідження діяльності підприємства свідчить як про позитивну так і негативну динаміку роботи підприємства.

4. Облік на підприємстві ведеться відповідно до чинного законодавства на підставі наказу про облікову політику. До середини 2021 р. використовувався програмний продукт 1С «Бухгалтерія 8.3». На поточний момент підприємство перейшло на програму - Business Automation Framework.

5. Для обліку кредитів Планом рахунків передбачено рахунок 50 «Довгострокові позики» та 60 «Короткострокові позики».

Інформацію про стан кредиторської заборгованості представлено в II та III розділі пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання та забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення» відповідно, I розділі Звіту про фінансові результати та звіті про рух грошових коштів (III. Рух коштів в результаті фінансової діяльності).

6. Оцінка рівня кредитної активності показала, що в 2020 р. порівняно з 2019 р. сума погашених позик скоротилася – на 5213 тис. грн, або на 82,9 %. В 2021 р. порівняно з 2020 р. сума погашених позик зменшилася – на 1077 тис. грн, або на 100,0 %. Така динаміка свідчить про суттєве поліпшення кредитної активності як у 2020 так і 2021 р. Як бачимо, протягом досліджуваного періоду отримання кредитних коштів не спостерігається.

Сума виплачених відсотків у 2020 р. скоротилася на 791 тис. грн (32,9 %) порівняно з 2019 р., а у 2021 р. витрати на сплату відсотків скоротилися на 461 тис. грн (28,6 %).

Оцінка рівня кредитоспроможності засвідчила, що ТОВ «ХХХ» у 2019 р. мало 6 клас, у 2020 р. – 5 клас, у 2021 р. 4 клас, що вказує на підвищення рівня кредитоспроможності досліджуваного підприємства. Отримані

результати свідчать про досить нестабільний фінансовий стан за рядом показників з точки зору оцінки кредитоспроможності, хоч і з позитивною динамікою.

Кредитний рейтинг за міжнародною шкалою показав, що у 2019 та 2020 р. досліджуваному підприємству характерні ризикові зобов'язання з ознаками спекулятивності, а у 2021 р. якість зобов'язань підприємства визначається як середня.

Проведене дослідження дозволяє надати наступні рекомендації для покращення облікової роботи підприємства та підвищення рівня кредитоспроможності досліджуваного підприємства:

- доповнити Наказ про облікову політику, в тому числі, що стосується зобов'язань;
- удосконалити Графік документообігу;
- пошук більш «дешевих» залучених коштів;
- здійснювати контроль за цільовим використанням залучення позикових ресурсів;
- здійснити оптимізацію розміру потреби в кредиті та термінів його використання;
- оптимізувати співвідношення позикових та власних джерел фінансування розвитку підприємства;
- забезпечити ефективність використання позикових ресурсів не нижче їх вартості.